

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 4 Sayı: 2 Ağustos 2021

ss. 485-526

Makalenin Geliş

Tarihi

16/06/2021

Makalenin

Kabul Tarihi

29/08/2021

Yayın Tarihi

30/08/2021

ALİ BAHAR EFENDİ'NİN SULTAN III. SELİM'E SUNDUĞU BAHARİYE VE RAMAZANİYELERİ

İsmail YILDIRIM*

ÖZET

Bahar aylarının tavsif ve tasvir edildiği bahariye manzumeleri ekseriyetle kaside nazım şekliyle kaleme alınmış, bu ayların tabiata getirmiş olduğu yenilik ve canlılık edebî bir üslûpla dile getirilmiştir. Klasik Türk Edebiyatı'na mensup şair, tabiata bahşedilen bu taze nefesi, sultanın tahta çıkışına binaen veya sultanın kendi devrinde memleketi mamur etmesine yormuştur. Bu yönüyle cülûsiye kasidelerini de andıran bahar konulu manzumeler başta Zâtî, Bâkî, Nefî olmak üzere pek çok şairin dîvânına konu olmuş, birbirinden değerli şiirler yazılmıştır. Bu silsilenin temsilcilerinden birisi de dönemin padişahı III. Selim'e (ö. 1808) kasideler takdim eden Ali Bahar Efendi'dir.

Daha önce tarafımızca beş bahar temalı Türkçe kasidesi yayınlanan Ali Bahar Efendi'nin yeni kasideleri tespit edildi. Bu durumda daha önce dört olarak belirttiğimiz şaire ait Farsça kaside sayısı da artmış oldu. Bunun yanı sıra Ali Bahar Efendi'nin, kasidelerinde sadece baharı değil ramazan ayı ve akabinde gelen bayramı da konu ettiği görüldü. Bu yazıda Devlet Arşivleri Başkanlığından temin edilen belgeler ışığında dördü Farsça, ikisi Türkçe altı bahariye; ikisi Türkçe, biri Farsça üç ramazaniye kasidesi daha tespit edilen

* Doç. Dr., Kayseri Üniversitesi, Develi İslâmî İlimler Fakültesi, Türk-İslâm Edebiyatı ABD., ismailyildirim@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5426-224X

şairin Türkçe kasideleri transkribe edildi. Şairin Farsça kasideleri ise Arap harfleri ile yazıldı, anlamları dipnotta gösterildi.

Anahtar Kelimeler: Ali Bahar Efendi, III. Selim, Kaside, Bahariye, Ramazaniye.

SPRING POEM EULOGY AND RAMADAN OF ALI BAHAR EFENDI PRESENTED TO SELIM III.

ABSTRACT

The spring poems, in which spring months are described and characterized, are written mostly in eulogy and freshness and vividness which these months bring to the nature depicted with a literary style. The poet, who is a member of Classical Turkish Literature, wrote this fresh breath given to the nature in regard to the accession of the sultan or the prosperity of the people that is developed in his own reign. With this aspect, spring themed poems that remind of enthronement eulogies are subjected to the divan of many poets notably; Zâtî, Bâkî, Nefî and many valuable poems were written. One of the representative of this sequence is Ali Bahar Efendi who introduce eulogies to III. Selim (d. 1808) the sultan of the era.

New eulogies of Ali Bahar Efendi, whose five spring themed eulogies were published by us before, has been found out. In this case, Farsi eulogy that belongs to the writer, which we mentioned as four before, increased in number. In addition to this, it has been found out that Ali Bahar Efendi not only wrote about spring but also he wrote about Ramadan month and subsequently the Ramadan Fest. In this article, in the light of documents provided by Directorate General of State Archives, six spring poems of the writer; two of them are Turkish and four of them are Farsi and three Ramadan eulogies; two of them are Turkish and one of them is Farsi, has been found out and Turkish eulogies has been transcribed. Farsi eulogies of the writer is written in arabic alphabet and the meanings of them are shown in annotation.

Keywords: Ali Bahar Efendi, III. Selim, Eulogy, Spring Poem, Ramadan.

GİRİŞ

“Bahariye” sözlüklerde bahara ait, baharla ilgili demektir. İstilahî olarak ise kasidelerin teşbib bölümlerinde baharı anlattıkları kısımdır (Aydemir, 2001: 315). “Bahar ayının tabiata getirmiş olduğu canlılık ve güzellik, doğanın yeniden uyanması, çiçeklerin açması gibi pek çok yenilik, klasik şairin ilgisini çekmiş; bunun neticesinde “bahariye” adı

altında manzumeler kaleme almıştır. Şairin nazarında bu durum çiçeklerin yeniden açtığı, akarsuların coştığı, insanların da bu canlılık ve yeniden doğuştan etkilenecek tazelandığı, kış ayından kaynaklanan sıkıntıların atlatılıp eğlence meclislerinin kurulduğu bir mevsimdir. Dolayısıyla şair, bu manzumelerde baharın güzelliklerini coşkulu ve mübalağalı bir dille tasvir etmiş, baharla ilgili unsurları beyitlere özenle yerleştirmiştir” (Akkuş, 2006: 26).

“Edebiyat tarihimizde bahariye türünün ilk örneklerine ilk yazılı eserlerimizden itibaren rastlamak mümkündür. Mesela Atabetü'l-Hakâyık'taki Kün Togdı tasviri bir bahariye örneğidir. Tasvir üslûbunun hâkim olduğu “giriş” yani “teşbib” bölümlerinde bahar temasına yer veren kasidelere bahariye denildiği yukarıda ifade edilmişti. Bu tür eserlerde şairler genellikle hâmisinin övgüsüne geçmek için bir zemin oluşturmak amacıyla bahar konusunu seçer. Bu kısımda 10-12 beyitlik bir bölümün bahar konusuna ayrıldığı görülür. Bu bölümde bahar, bayram coşkusuyla değerlendirilir. Methiye kısmında şair, memdûhuyla konu arasında ilgi kurarak onları kutlar. Dua kısmında yeniden bahar ve memdûh arasında bağ kurularak konuya dönülür. Baharın, övgüsü yapılan kişiye uğurlu gelmesi, ona mutluluk getirmesi yönünde dualar edilir” (Canım, 2012: 19). Bilhassa divânların¹ “bahariyyât” başlıklı münferit bahar konulu manzumelerinde, sık sık tabiatın yeniden canlanması, yaratıcının dileme ve yeniden canlandırma sıfatları tezahür eder.

“Klasik Türk Edebiyatı'nda bahariyeler kadar dikkat çeken bir diğer konu ise ramazaniyeler olmuştur. Arapçada “çok sıcak olmak, çok ısıtmak, yakmak” gibi anlamlara gelen “ramazan” kelimesinin esmâ-yı hüsnâdan olduğu ve günahları yok edici anlamına geldiği ifade edilmektedir. Genel anlamda ise kamerî ayların dokuzuncusunun adıdır. Allah'ın adı ile karıştırılmaması için yaygın olarak “Şehr-i Ramazan” şeklinde kullanılmıştır. Bu tür eserlerde oruç, mahyalar, hilâli gözetleme, ramazan sūfileri, iftar, imsak ve sahur vakti yapılanlar gibi birçok konu işlenmiştir” (Yekbaş, 2012: 175). “Şairi ramazaniye yazmaya iten sebeplerin başında din gelmektedir. Şair bu yolla zamanın devlet ve ülfet sahibi şahıslarından ihtiyacı olanı elde etmek, onun dikkatini çekmek istemiştir. Yine bu ayın bereketinden

¹ Divânlardaki bahariye başlıklı kasideler için bkz. (Türe, 2003). Osmanlı toplumunda bahar aylarının yankılarından bahseden kapsamlı bir çalışma hakkında bkz. (Kalender, 2002)

meydana gelecek maddî ve manevî değişiklikleri dile getirmek, âyet ve hadislerden faydalanarak nasihatlerde bulunmak da bu sebeplere eklenebilir” (Ertan, 1995: 61-62).

“Kaside nazım biçimiyle yazılan ramazaniyelerde beyit sayısı genellikle 10-20 arasında değişmektedir. Nesib bölümünden sonra şiirin takdim edildiği kişinin övgüsüne geçilmektedir. XVII. asırdan itibaren yazılmaya başlanan ramazan muhtevalı şiirler, XVIII. yüzyıl ve sonrasında yaygınlık kazanmıştır. Divân şiirinde ramazan ayı temalı on üç kasidesi bulunan Enderunlu Fâzıl dikkat çekmektedir. Sâbit, Yahyâ Nazîm, Edirneli Kâmî, Nedîm, Koca Râgıb Paşa, Şeyh Gâlib, Enderunlu Vâsıf ve Sünbülzâde Vehbî ramazaniye² şairleri arasında zikredilmektedir” (Uzun, 2007: 439). Anılan şairler içerisinde Ali Bahar Efendi’nin³ ismi geçmemektedir. Nitekim o da diğer şairler gibi bu ayın faziletlerinden ve manevî ikliminden bahsetmiş, devrin padişahı III. Selim’i metheden ramazan ayı konulu dört adet kaside kaleme almıştır.

Kasidelerin Bulunduğu Belgeler ve Hususiyetleri

Yazının özet kısmında bahis konusu edildiği üzere bu kasideler, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde kayıtlı belgeler hâlinindedir. Konumuza geçmeden önce bir milletin hafızasını meydana getiren bu belgelerin tarihî seyri ve öneminden bahseden İbrahim Baş’ın (2019: 40) şu ifadelerine kulak vermekte fayda vardır: “Türk arşivleri sahip olduğu belgelerin sayısı ve niteliği bakımından dünyanın en zengin arşivlerinin başında gelmektedir. Arşiv vesikaları sadece Türkiye’nin değil, geçmişte Osmanlı Devleti sınırları içinde sayıları kırkı bulan birçok ülkenin tarihini ve dünya tarihinde saklı kalmış pek çok konuyu gün ışığına çıkaracak mahiyette önem arz etmektedir.” Yakın döneme kadar “Başbakanlık Osmanlı Arşivi” adı altında hizmet veren bu kurum, 2018’den itibaren “T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı” çatısı altında faaliyetlerine devam etmektedir.

² M. Emin Ertan hazırlamış olduğu lisansüstü tez çalışmasında Divân Edebiyatı’nda kaleme alınan elliden fazla ramazaniye konulu manzume ve şairine dair bilgi vermiştir. Geniş bilgi için bkz. (Ertan, 1995: 71-242) Klasik şiirde ramazan ayı ile ilgili diğer çalışmalar için ayrıca bkz. (Dursunoğlu, 2003; Eren, 2019; Erkul, 2013)

³ Ali Bahar Efendi’nin biyografisiyle ilgili bilgiler, bu yazının ilk kısmını teşkil eden birinci maddede verilmişti (Yıldırım, 2020: 574-575). Burada tekrara düşmemek için yeniden yazılmadı.

Belgelerin üzerinde herhangi bir tarih kaydı görülmemektedir. Buna mukabil ilgili belgelerin tarihleri arşiv kayıtlarında Hicri 29.12.1255, Miladi 4 Mart 1840'ı işaret etmektedir. Ali Bahar Efendi'nin 1813 senesinde vefat ettiği göz önüne alınırsa belgelerin, şairin vefatından 27 yıl sonra arşive dâhil edildiği anlaşılmaktadır. Ali Bahar Efendi'nin Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde (DABOA) kayıtlı kasideleri; Topkapı Sarayı Müzesi Arşivine TS.MA.E fon koduyla katalog kayıtlarına işlenmiştir. Kasidelerin yer aldığı belgelerin defter numarası 843/65-74'tür.

	Fon Kodu	Kutu Nr.	Gömlek Nr.	Sıra Nr.
Kaside-I	TS.MA.E	360	20	001_001
Kaside-II⁴	TS.MA.E	360	20	001_001
Kaside-III	TS.MA.E	360	20	002_001
Kaside-IV	TS.MA.E	360	20	004_001
Kaside-V⁵	TS.MA.E	360	20	004_001
Kaside-VI	TS.MA.E	360	20	006_001
Kaside-VII	TS.MA.E	360	20	008_001
Kaside-VIII⁶	TS.MA.E	360	20	008_001
Kaside-IX	TS.MA.E	360	20	010_001

Sultan III. Selim'in tahta çıkışına (7 Nisan 1789) binaen kaleme alınan bu kasidelerin telif tarihi 1789 veya bu yılı müteakip yıllar olmalıdır. Şair, hem bahariye hem de ramazaniye konulu nazmettiği kasidelerini devrin padişahına takdim etmiştir.

Şairin anılan dokuz kasidesi de talik hatla kaleme alınmıştır. K-I ve K-II aynı belgede yer almaktadır. Her iki kasidede mısralar yan yanadır. Bu kasideleri birbirinden ayırmak için siyah mürekkeple iki adet çizgi çekilmiştir. Belgenin sağ sütununda yer alan K-I, bahar konulu ve 21 beyitten müteşekkildir. Farsça kaleme alınan kaside müzehhep bir serlevhaya sahiptir. Kasidenin makta beyti ise çiçek motiflerini andıran iki levhanın arasına nazmedilmiştir. Aynı belgenin sol tarafında yer alan K-II, K-I'in bütün özelliklerini taşımaktadır. Tek farkı bu kasidenin Türkçe kaleme alınması ve teşbib faslında ramazanın anlatılmasıdır. 19. beyitte şairin mahlasına (Bahâr) çiçek resmini andıran bir şekil vasıtasıyla dikkat çekilmiştir. K-III, 19

⁴ K-I ve K-II aynı belgede olup çift sütun hâlinde ayrı ayrı kaleme alınmıştır.

⁵ K-IV ve K-V aynı belgede olup çift sütun hâlinde ayrı ayrı kaleme alınmıştır.

⁶ K-VII ve K-VIII aynı belgede olup alt alta kaleme alınmıştır.

beyitlik bahar konulu Farsça bir manzumedir. Serlevhası süslü olup, içinde “ve hüve'l-Mu'izz” başlığı bulunmaktadır. Belgede kasidenin beyitleri yan yana yer almakta, beyit mısralarını birbirinden ayıran iki adet düz çizgi bulunmaktadır. Bir önceki belgede olduğu gibi yine makta beyti çiçek motiflerinin arasına yerleştirilmiştir. 16. beyitte şairin mahlasının üzerine dalgalı bir çizgi çekilmiştir.

K-IV ve K-V aynı belgede yer almaktadır. Konusu itibari ile her iki kaside de Ramazan ve bu ayı müteakip Ramazan Bayramı'nın hususiyetleri ile başlamaktadır. K-IV, Farsça 21 beyitlik bir kasidedir. Serlevhası süslü olmayıp, içinde “Hüve” kaydı bulunmaktadır. Kasidenin “Ramazâniyye Der-Vasf-ı Şâh-ı Cihân Hazret-i Sultân Selim Hân” başlığından hareketle şairin, şiirini Sultan III. Selim'e ithaf ettiği anlaşılmaktadır. Söz konusu padişahın ismi 8. beyitte tekrar zikredilmiş olmakla birlikte bu mısralar yan yana değil alt alta verilmiştir. Önceki belgelerde çiçek motifleriyle bezenen makta beyitleri ile ilgili durum bu kasidede söz konusu değildir. K-IV'ün 18, K-V'in 19. beytinde şairin mahlaslarının üzerine düz bir çizgi çekilmiştir. Bu kaside ile aynı belgede yer alan K-V, K-IV ile aynı vasıflara sahiptir. Tek farkı Türkçe yazılan bu kasidenin başlığı Farsça kaleme alınmış olmasıdır. K-VI 41 beyitlik, bahar ayının tasviri ile başlayan Türkçe bir manzumedir. Belgede herhangi bir süsleme yoktur. Kasidenin 34 ve 41. beyitleri yan yana değil, biraz içeriden alt alta yazılmıştır. 39. beyitte şair mahlasını zikretmiştir.

K-VII ve K-VIII aynı belgede, sola italik yazıyla alt alta kaleme alınmıştır. K-VII'nin hemen üzerinde “Bahâriyye” başlığı bulunmaktadır. Bu manzume Türkçe olup 41 beyittir. Belgede herhangi bir tezhip yoktur. Baş kısmında “Hüve” ibaresi bulunmaktadır. 28 ve 29. beyitler Arapça kaleme alınmıştır. 37. beyitte Tevbe Sûresi'nin 40. âyetine telmihte bulunulmuştur. Kasidenin son beytinden (makta) sonra ise temmet kaydını ifade eden bir mîm (م) harfi konulmuştur. Bu kayıttan hemen sonra diğer kaside (K-VIII) gelmektedir. Bu kaside de bahar tasviri ile başlamakta, “Kasîde-i Diğer” başlığını taşımaktadır. Farsça yazılan ve 21 beyitten müteşekkil olan kasidenin sonunda bir önceki kasidede olduğu gibi mîm harfi bulunmaktadır. Ali Bahar Efendi'nin son manzumesi K-IX, 42 beyitten ibarettir. Diğer kasideler içinde beyit itibari ile en hacimli manzume özelliği gösteren bu belgede herhangi bir tezyinat bulunmamaktadır. Beyitler sola italik ve alt alta yazılmıştır. Şair söz

konusu Farsça kasidesine bahar ayının tasvirini yaparak başlamış, devamında kasidesini sunduğu III. Selim'e övgüde bulunmuştur. Şair 36. beyitte mahlasını zikretmiştir.

Kasidelerin Vezni ve Kafiyeleri

Klasik edebiyatın manzum metinlerinde aruz kalıplarının kullanım sıklıklarına göre bir tasnifte bulunan Saraç (2011: 243-244), üçüncü sırada remel bahrini zikretmektedir. Oldukça rağbet gören bu bahir ve kalıpları, İpekten'e göre (2010: 229) âhenkli ve kıvrak olmasının yanı sıra Türkçenin kısa hece özelliğini karşılamasıyla kaside ve gazelerde sıkça kullanılmıştır. Ali Bahar Efendi de söz konusu kasidelerinin beş tanesinde bu bahrin *fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün* veznine yer vermiştir. Şair iki kasidesinde *mefâ'ilün fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün*; diğer ikisinde ise *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* ve *mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* vezinlerini tercih etmiştir.

Yine Saraç'ın (2011: 287) tespitlerinden hareketle kafiye çeşitlerinin tercihi konusunda farklı yüzyıllardan 16 meşhur şairin dîvânından elde edilen bilgilere göre, Dîvân şiirinde en çok kullanılan kafiye türü mürdef olduğu ifade edilmiştir. Mücerred kafiye türünün ise mürdef kafiye türünü takip ettiği ve ikinci sırada yer aldığı dile getirilmiştir. Buna göre bahis konusu edilen şairlerin dîvânlarında 3836 mürdef, 2028 mücerred kafiye tercih edilmiştir. Bu duruma paralel olarak şair Ali Bahar Efendi de geleneği bozmamış altı kasidesinde mürdef, 3 kasidesinde ise mücerred kafiye türünü tercih etmiştir.

	Kafiye	Ses	Redif
Kaside-I	Mücerred	-em, -am	-
Kaside-II	Mücerred	-ā	-dır
Kaside-III	Mücerred	-el, -al	-
Kaside-IV	Mürdef	-id	-
Kaside-V	Mürdef	-ān	-
Kaside-VI	Mürdef	-ān	-
Kaside-VII	Mürdef	-ār	-
Kaside-VIII	Mürdef	-ān	dehed
Kaside-IX	Mürdef	-ār	-

Şaire Ait Örnek Bir Kaside (K/VIII) Şablonu

Genel olarak kaside beş ana bölümden meydana gelmektedir. Bunlar nesib/teşbib, maksûd/methiye, tegazzül, fahriye ve dua'dır. Bir kasidede bu bölümlerin tamamının bulunması şart değildir. Fakat en az iki bölümün bulunması gerekir. Asıl konuya giriş veya sözün başlangıcı manasına gelen girizgâh bir bölüm değildir. Her bölümün başlangıcında yer alan, genellikle bir iki beyitle o bölümü haber veren beyit ya da beyitlerdir (Aydemir, 2002: 145). Ali Bahar Efendi'nin iki kasidesi bahsi geçen bütün bölümleri ihtiva etmekte olup, diğerleri teşbib-methiye-dua'dan ibarettir. Bütün bölümleri ihtiva eden bahar teşbibli 41 beyitlik K-VIII'in kısaca mahiyeti şöyledir: Şair, 1-13. beyitler arasını teşbibe ayırmış, canlı bir şekilde bahar ve bahar ayının tabiata kattığı görünümü ifade etmiştir. Özellikle kış ayının sona ermesiyle birlikte baharın civıltısı, ağaçların uykudan uyanması, nehirlerin coşması vs. estetik bir şekilde betimlenmiştir. 14. beyitle -o demde nağme-i dilkeş-edâ ile gördüm/iderdi midhat-i şâhî konup gül üzre hezâr- birlikte Ali Bahar Efendi, hâmisî Sultan Selim'in övgüsüne başlayacağını dile getirmektedir. Söz konusu beyti müteakip 15 ilâ 23. beyitlerde devrin hükümdarı Sultan Selim'in methi mevcuttur.

Kaside içinde şair, şiirine bir çeşni katmak ya da sanat gücünü sergilemek için, genellikle bir girizgâhla haber vermek kaydıyla çoğu zaman methiye kısmından sonra kasideyle aynı ölçü ve uyakta "tegazzül" adı verilen bir gazel söylemektedir (Aydemir, 2002: 155). Şair de monotonluğu kırmak ve sanatkârlık kudretini izhar etmek maksadıyla 24-29. beyitlerini tegazzüle ayırmış, 6 beyitlik bu gazelinin son iki beytini Arapça kaleme almıştır. Akabinde gelen fahriye kısmında (30-35) kendi methini dile getirmiştir. 36. beyit, kasidenin tâç beytidir. Yine tâç beyit kasidenin bölümlerinden olmayıp şairin mahlasının -yeter niyâz Bahârâ du'âya kıl âgâz/hulûs-ı kalble nakd-i sirişkiñ eyle nisâr- ifade edildiği beyti işaret etmektedir. Son bölümde (dua/37-41) ise şair, memdûhu Sultan Selim'in devletinin daim, düşmanlarının zelil olması yönünde Allah'a dua ve niyazda bulunmaktadır.

Kasidelerin Dili ve Üslûbu

Ali Bahar Efendi'nin yaşadığı yüzyılı da kapsayan XIX. asır Klasik Türk şiiri, yerini yavaş yavaş yeni Türk şiirine bırakmaktadır. Bu asrın başında genel anlamda XVIII. yüzyıl edebiyatının özellikleri devam etmektedir. Günlük konuşma dilini kullanma, halk deyimleri ve söz

kalıplarına başvurma, yerli duyularını yansıtan öğelere yer verme bu dönemin genel üslubu hâline gelmiştir. Fakat bu üslup, şiir dilini klasik döneme göre bayağılaştırmış ve zevksizliğe düşürmüştür. Bunun yanı sıra geleneğin getirmiş olduğu belli konular ve mazmunlar tekrarlanarak tükenmiştir. Bu dönemin en belirgin özelliği, eski şairlerin üslubunu taklit ve şiirin eskimiş malzemesini hiçbir yenilik göstermeden tekrar etmektir (Çavuşoğlu vd. 2011: 192-193). Buna rağmen XIX. asırda Klasik şiir dairesi içinde kadim geleneği devam ettiren, edebî anlamda klasik şiirin üslubunu aratmayan şairler de yetişmiştir. Öyle ki bu yüzyılda yetişen şair sayısı önceki yüzyıldan az değildir (Ünver, 1988: 132). Ali Bahar Efendi de bu şairler zümresine dâhil edilebilir. Zira onun kasideleri hem şekil hem de muhteva unsurları bakımından klasik geleneği devam ettirmektedir:

Hilâl-i nev bu şeb kim zîb-bağş-ı çarh-ı hâdrâdır
Neşât-ı şubh-ı rûz-ı 'ide ser-engüş-ti imâdır (K-II/1)

'İtr-pâş oldu zemîne gül-i luğf-i Yezdân
Ebr-i feyz itdi gülistân-ı cihâni reyyân (K-VI/1)

Fezâ-yı bâğ-ı cihâni pür itdi ebr-i bahâr
Giyindi câme-i sebz ü zümür-rûdîn kuhsâr (K-VII/1)

Ali Bahar Efendi'nin kasidelerinde Sebk-i Hindî üslubunun özellikleri görülmektedir. “Bu üslupta belâgat ve fesâhat kurallarından uzaklaşmadan yeni, orijinal ve girift mazmunlar, ince hayaller, anlam kapalılığı, az kelime ile çok şey ifade etme esastır. Dolayısıyla anlamın söze hâkim olduğu, muhayyilenin öne alındığı ve şiirin karmaşık çağrışımlara açıldığı görülmektedir.” (Bilkan, 2009: 254) Örneğin; kalemin uzuvlarından yüz dilin dökülmesi (K-I/15), hilâlin eline çengini alması (K-II/2), hilâl-i îdin (bayram ayı) gökyüzündeki çatının köşesine oturup beklemesi (K-II/4), şâhın elindeki zerre parçasının büyümesi ve neticesinde güneşin o zerre parçasına itibar etmesi (K-III/11), baharın gökyüzüne beyaz bir tuğra çekmesi (K-V/4), samanyolunun yeşil hırkasını omuzuna alması (K-VII/5), kuzunun Sultan Selim'in kudretinden güç alarak aslana kükremesi (K-VIII/10) yine şairin, Sultan Selim'in niteliklerinin yansımalarını, yeryüzünün güneşin karşısında ayna tutmasına bağlaması (K-IX/21) vs. sayılabilir. Ali Bahar Efendi, bu üslubun tesiri altında teşbih, mecaz ve mübâlağa

sanatlarını gulüvv derecesinde nazmına yoğun bir şekilde konu etmiştir.

Bunun yanı sıra özellikle Ramazan ayı konulu manzumelerinde şair, hâmisî Sultan III. Selim'i İran'ın mitolojik şahsiyetleriyle bir tutarak III. Selim'in adli ve hamasî yönlerine telmihte bulunmaktadır. Behram, Feridun, Cem (K-V); Rüstem (K-VII); Dârâb ve Keyân (K/VIII) vs. örnek verilebilir. Öyle ki şair bir kasidesinin başlığını (Ramazâniyye-i Diğer Der-Vasf-ı Ân Şâh-ı Feridûn-fer) şeklinde hükümdar Feridun'a nisbetle tesmiye etmiştir. Yine şair, kasidelerinde memdûhunun övgüsüne dinî, tarihî şahsiyetleri ve bineklerini ilave etmekten geri kalmamıştır. Hz. Faruk, Hz. Ali ve atı Düldül (K-VII); cömert şahsiyetiyle Hâtem (K-I); şair kimlikleriyle ünlü Enverî ve Zahîr (K-IX) bu isimlerden birkaçıdır. Tarihî ve mitolojik özellikleriyle öne çıkan Tûr Dağı, Kaf Dağı ve burada mukim Ankâ kuşu ile Hümâ şairin manzumelerine malzeme olarak kullanılmıştır. Şair, bahar temalı kasidelerinde mahlasını (Bahâr) tevriyeli kullanmış, uzak anlamda bahara ait mefhumları işaret ederken yakın manada mahlasını dile getirmiştir. Şairin daha önce neşredilen metinlerinde görülmeyen bir husus bir kasidesinde göze çarpmaktadır. Şairin bahar konulu kasidelerinin birinde (K-VIII) 28 ve 29. beyitler Arapça kaleme alınmıştır. Anlaşılan Ali Bahar Efendi kasidesinde konunun akışına uygun ve monotonluğu bozmayan söz konusu iki beyti ile en hacimli kasidesine bir katkıda bulunmak istemiştir.

Kasidelerin Muhtevasına Toplu Bir Bakış

Ali Bahar Efendi'nin birinci kasidesi bahar aylarının tabiata getirdiği canlılık ve şairin kendisinde uyandırdığı hisleri ihtiva etmektedir. Buna göre Allah, yaratma kudretiyle dünyayı nakşederken diğer taraftan şairin gönlünde menfi duygular uyandırmaktadır. Şair, bedenini zayıf hissetmekte, içinde yaşadığı evren bir karıncanın gözünden daha küçük hâle gelmektedir. Zira âlem denilen gül bahçesinden yokluğun rengi sızmaktadır. Dünya, Hümâ kuşunu bir avuç kemikle doyururken, sineğe bal ve şekerden sofraya açmaktadır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen şair yine de umutludur. Çünkü şair, memdûhu Sultan Selim'in himayesinde kendisini bahtiyar hissetmekte; padişahın himmetini Hâtem'in cömetliğiyle eş tutmaktadır. Dolayısıyla Sultan Selim eli açık, adaleti ile meşhurdur. Onun söz konusu vasıfları, Allah'a itaat etmesinden ve samimî bir

Müslüman olmasından kaynaklanmaktadır. Şair bu duygular çerçevesinde kalemin yüz dili olsa da padişahın sıfatlarını yazmaya yetmeyeceğini dile getirmiştir. Kasidesinin sonlarına doğru Ali Bahar Efendi, Sultan Selim'in tahta çıkışının mübarek olmasını niyaz ederek sultana tâbi olanların mutlu ve huzurlu bir hayat geçirmelerini temennî etmiştir. Kaside, umumî olarak baharın tasviri ve hâmisi Sultan Selim'in methinden ibarettir. Şairin ikinci kasidesi ise "mâh-ı sıyâm" şeklinde de adlandırılan ramazan konuludur. Kasidenin nesib bölümünde ay'ın (hilâl-i nev), Ramazan ayını müjdelediği ve dünya denen yeşil gökkubbeyi süslediği ifade edilmiştir. Ramazan ayının girmesiyle birlikte ay ve tanyıldızı raks etmekte, Ramazan bayramının sevincini yaşamaktadır. Bu sırada bir kandil, ay'ın boynunda parlak bir lamba hâlini alarak ışıldamaktadır. Kandilin fitili dünyayı süsleyen güneşin ipi konumundadır. Ramazan ayının akabinde yaşanan bayram, aynı zamanda bayram hilâlinin (hilâl-i id) de görünmesi anlamına gelmektedir. Şair bu durumu, bayram hilâlinin gökyüzünde hasret avucunu açıp beklemesine teşbih etmiştir. Şair bu ve buna benzer duygularla Ramazan ayı ve bayramın portresini canlı bir şekilde dile getirmiştir. Akabinde gelen beyitlerde ise birinci kasidede olduğu gibi Sultan Selim'in kerem sahibi ve âdil bir padişah olduğunu, devletinin saadet içinde ebedî kalmasını ifade etmiştir.

Bahar tasviri ile başlayan üçüncü kasidesinde şair, kış ayının sona ermesiyle birlikte perdenin kalktığını ve gönlündeki çözümü zor düşümlerin bertaraf olduğunu kaydetmiştir. Buna bağlı olarak şebnem tanelerinin beslediği tohumun, gönül sayfasını parlattığını ifade etmiştir. Gönül aynası keder tozundan temizlenmiş, gelecekte zuhûr edecek hâdiselerin söz konusu aynada görüleceği dile getirilmiştir. Tüm bu olumlu gelişmelerin temelinde bahar aylarının insanda uyandırdığı taze ve yeni duygular yatmaktadır. Nesib bölümünde kısa bir bahar tavsifi yapan şair, daha sonra Sultan Selim'in övgüsüne geçmiştir. Bu kısımda onun yiğitlik ve cömertliği, sofrasında bahşettikleri mevzubahis edilmiştir. Diğer yandan sultanın gazap ve öfkesinin şedit olduğu, kılıcından dökülen ateş parçalarının ise düşmanlarını kahrettiği anlatılmıştır. Son beyitlerde alışlageldiği üzere sultanın tâcı ve devletinin ebedî kalması yönünde Allah'a dua edilmiştir. "Ramazâniyye Der-Vasf-ı Hazret-i Sultân Selim Hân" başlıklı dördüncü kaside ile "Ramazâniyye-i Diğer Der-Vasf-ı Ân Şâh-ı Feridûn-fer" başlığına sahip beşinci kaside, aynı belgede olup biri Türkçe diğeri Farsça kaleme alınmıştır. Her iki kaside de Ramazan ayı

ve sonrasında yaşanan bayramın manevî ikliminden bahsetmekte, devrin padişahının övgüsü yapılmaktadır. Şairin ikinci kasidesi ile aynı konuları muhtevî olup nesib, methiye ve dua bölümlerinden ibarettir.

Ali Bahar Efendi altıncı kasidesinin teşbib kısmında bahara yer vermiştir. Giriş kısmında Allah'ın lütuf güllerinin yeryüzünü kokuya bürüdüğünü, bereket bulutlarının ise dünya denen gül bahçesini suya doyurduğunu ifade etmiştir. Bunun sonucunda tabiatta meydana gelen rahatlık ve safâ, gökyüzünü bir cilâcı edasıyla boyamış, yeryüzünde ise ümit suretini ortaya çıkararak belirgin hâle getirmiştir. Sonsuzluk bahçesinin gülü, insanın istek ve arzularını kokuya bürümüştür. Neşe ise kadehten dökülür gibi gökyüzünden ara ara damlamaktadır. Şair bu duygularla bir bahar portresi çizmektedir. Zira bahar, karanlıkları yeryüzünden kaldırarak dünyaya parıltılı bir bayrak çekmektedir. Bahar ayının sunduğu güzellikler bir ara zâhid, câmi ve oruç üçgeninde devam etmektedir. Bahsi geçen yerlerde şarap, bereket neşesi saçarken diğer taraftan câmileri sevince gark etmektedir. Zâhid ise yemek hayal edip, sabahtan akşama kadar dişlerini sıkmaktadır. Baykuş, oruç gülünü kırmış; rintlerin avazı ise gökyüzünü inletmektedir. Bu kısmın devamında bir girizgâh beyti ile Sultan Selim'i işaret eden şair, kasidesinin sonuna kadar ona tazim ve tekrimlerde bulunmuştur. Ali Bahar Efendi'nin yedi, sekiz ve dokuzuncu kasideleri de yine bahar tavsifleri ve padişaha yönelik övgülerin yer aldığı beyitleri içermektedir.

Bu kasidelerden sonuncusu diğerlerinden farklı olarak tahkiyevî bir üslûpla kaleme alınmıştır. Hikâyeye göre şairin sabır ve tahammülü kalmamıştır. Bir seher vakti şaire sohbet kapısı açılmıştır. Sohbetin vukû bulduğu mecliste herkes eğlenmektedir. Şair ise bir köşede feryat edip ayrılıktan dem vurmakta ve bilinçsiz bir hâlde kendisiyle konuşmaktadır. Yalnızlıktan yakınan şair, kendisine seslenerek "Bir yârin yok, kimin için ağlıyorsun?" şeklinde soru sormaktadır. Bu şekilde tefekküre dalarak hayatta kimsenin muradına erişemediğini dile getirmektedir. Şaire göre kâinat yaratıldığında, mutluluk ile insan arasına bir duvar örülmüştür. Şair bu hâlde düşünürken yanına servi boylu, lâleye benzer yanağıyla bir güzel çıkagelmiştir. Güzel, şaire seslenerek "Yorgun gönlünde ne zamana kadar gam çekeceksin? İki günlük ömrü ganimet bil. Sâkî, hayat şarabını kimseye iki defa

vermez.” şeklinde cümleler sarf etmiştir. Bunun üzerine şair bütün dert ve kederini unutarak elinde akik renkli ve Tatar kokulu bir şarap testisiyle eğlence meclisine girmiştir. Şarabın olağanüstü özelliklerini sıralayan şair, şarabın kederli gönlünden pası kaldırdığını dile getirmiştir. Hikâyeye son veren Ali Bahar Efendi, Sultan Selim’in övgüsünü nazmetmeye başlamıştır. Padişah yücelik sahibi, cömertlik denizi ve tevazu madenidir. Hüsn-i talil vasıtasıyla dünyanın dönmesini, Sultan Selim’in tavafına bağlayan şair, onun kapısında bekçilik yapmakla iftihar etmektedir. Bu bekçi mana hazinesine sahip aynı zamanda sözleri vahiy niteliğindedir. Kendisinin eski şairlerle bir tutulamayacağını şayet sultanın huzuruna çıkarılırsa feleğin kendisine boyun eğeceğini ifade etmiştir. Sultanın, Allah’ın himayesi altında olduğunu dile getiren şair bu duygularla kasidesine son vermiştir.

[METİNLER]

Kaside – I

[Bahâriyye]

Remel: fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

نقش بیرنگ جهان تا زده نقاش قدم
کرده لوح دل ما را سیه اندوده غم⁷ 1

خواست پر ضعف کشد جسم نزارم بسته
بهر تصویر من از سایه مژگان قلم⁸

شد جهان تنگتر از دائره دیده مور
همه از تنگی غمخانه دل در نظرم⁹

دامن خاک همه پر ز غبار اقدار
هر رگ موج هوا خار دل ازار الم¹⁰

میدهد بوی خزان گلشن عالم هر بار
میترود ز کل دهر همه رنگ عدم¹¹ 5

⁷ “Yaradılışın ressamı (Allah), bu renksiz dünyayı nakşederken, bizim gönül levhamızı gamın kurumu (isi) ile kararttı.”

⁸ “Benim zayıf, güçsüz ve eksikliklerle dolu bedenimi; kalemin kirpiklerinin gölgesi ile resmetmek istedi.”

⁹ “Gönül gamhanesindeki sıkıntı yüzünden gözümde, dünya tamamen karıncanın gözündeki yuvarlaktan daha dar oldu.”

¹⁰ “Yeryüzünün eteği kederle dolu, havanın her dalgası gönle acı veren elem dikenini (gibi).”

¹¹ “Dünyanın gül bahçesi her defasında hazan kokusu veriyor, yeryüzünün tamamından ise yokluğun rengi sızıyor.”

ز استخوان بخش کند بهر هما مثنی قوت
گسترده بر مگس از شهد و شکر خوان نعم¹²

لحظه خنده زند گر به رخ صبح نشاط
سالها تار کند روز مرا شام الم¹³

خوشدلم با همه اینحال که از لطف خدا
فیض بخشا است شهنشاه جهان بر عالم¹⁴

جاه زبینه اورنگ جهانبانی انک
قامت چرخ شده از پی تعظیمش خم¹⁵

همتش محو کند شهرت حاتم از دهر
رشحات کف او رشک دهد بر دل یم¹⁶

آنچنان فکر نظامش شده جاگیر ضمیر
که جز اصلاح جهان در نظرش نیست اهم¹⁷

چون گدایان فرومایه کشکول بکف
همه در یوزه اویند شهن عالم¹⁸

گر نبودی غرضش بندگی شاه جهان
کی بیستی بمیان طوق اطاعت توام¹⁹

تربیت یابد اگر در کف او ذره خاک
میسزد گر بنهد بر سر خورشید قدم²⁰

بیشک احصای صفاتش نتواند کردن
صد زبان روید اگر از همه اعضای قلم²¹

10

15

¹² "Hümâ kuşuna yaşaması için bir avuç kemik bahşederken, sineğe bal ve şekerden nimet sofrası açıyor."

¹³ "Sabah vaktinin hoşluğu bir ân yüzüme gülse de, günümü sanki yıllar süren hüznün akşamına çeviriyor."

¹⁴ "Bütün bu hâlîme rağmen mutluyum. Çünkü Allah'ın lütfundan dolayı cihan padişahı âleme feyz bahş edicidir."

¹⁵ "Cihan padişahının tahtı yücedir. Felek onu selâmlamak için boyun bükümüştür."

¹⁶ "Onun himmeti, Hâtem'in şöhretini yeryüzünden kaldırır. Onun avucundan dökülenler, denizin gönlünü kısılandırır."

¹⁷ "Dünya düzenini kurma fikri, onun gönlünde öyle yer etti ki onun nazarında cihanın ıslahından daha önemli bir şey yoktur."

¹⁸ "Yeryüzündeki bütün şâhlar, elinde kâse olan alçak dilenciler gibi onun peşindedir."

¹⁹ "Eğer onun maksadı cihan şâhına (Allah) kulluk olmasaydı, niçin itaat kemerini beline taktı?"

²⁰ "Onun elinde zerre kadar toprak bile terbiye olur, eğer güneşin başına ayak koysa yaraşır."

گیرم ادراک کند عقل نعت ذاتش
کی تواند که کند حصر آن اصفار رقم²²

مدحتش کی شود آخر بدعا کوش بهار
که جز او اهل جهانرا نبود هیچ اهم²³

پادشاهها همه ایام تو رشک اعیاد
تا بر آیند شب و روز همه از پی هم²⁴

تا که از پرتو خورشید ضیا گیرد مه
بندگان درت از فیض تو بادا خرم²⁵

تا که در دهر بود از اثر رزم بقا
باد منجوق ترا شهپر نصرت پرچم²⁶

20

گردد از عون خداوند قدیر و قیوم
دشمن درگه والای تو در کار عدم²⁷

21

Kaside – II

[Ramazâniyye]

Hezec: mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Hilâl-i nev bu şeb kim zîb-bağş-ı çarç-ı haçrâdır
Neşâ-ı şubh-ı rûz-ı 'îde ser-engüş-ti imâdır

Çıyâs itme hilâl almış eline çengini nâhîd
Sürûr-ı 'îd ile şûr-efgen-i nüh-tâğ-ı mînâdır

Meh-i nevdan fûrûzân eylemiş gerdün bir kândîl
Fetîli rişte-i envâr-ı mihr-i 'âlem-ârâdır

Hilâl-i 'îd açıp âğüş-ı hasret âsmân üzre
Vedâ'-ı rûzeye teşmîr-i sâk itmiş müheyvâdır

²¹ “Kalemin uzuvlarından yüz dil de dökülse, şüphesiz onun sıfatlarını saymaya yetmez.”

²² “Akıl, onun zâtının yüceliklerini idrâk etse bile onu herhangi bir şekle nasıl sığdırabilir?”

²³ “Onun övgüsü bitmez, dua et **Bahâr!** Zira dünya ehli için duadan daha önemlisi yok.”

²⁴ “Ey padişah! Gece gündüz peşi sıra geldikçe (var olduğu müddetçe) bayramlar, senin her gününü kıskanır.”

²⁵ “Ay, güneşin parlaklığından ışık aldığı sürece; hizmetkârların da senin feyzinden safâ bulurlar.”

²⁶ “Dünyada savaşlar var olduğu müddetçe, senin sancağın zaferle dalgalansın.”

²⁷ “Senin yüce dergâhının düşmanları, Kadir ve Kayyum olan Allah'ın yardımıyla yokluk kuyusuna düşsün.”

5 Meh-i nev şanma taķmıř çeşmine ‘aynıñ sipihr-i pır
Nizām-ı bezm-i ğabrāya nazār-düz-ı temāşadır

Değil Őekl-i meh-i nev Őafha-i menřūr-ı ‘afv üzre
Çekilmiř bir mükellef beyza-i Őimın-tuğradır

Durup bir ğuşe-i bām-ı sipihr üzre hilāl-i ‘id
Rikāb-ı řāha yüz sürmek için ğam-geşe bālādır

Ne řāhenřeh şeref-bağřā-yı evreng-i celādet kim
Ğubār-ı ğāk-i pāyi sürme-i çeşm-i şüreyyadır

Sühā sümm-i sütür-ı āsmān-peymāsına mismār
Hilāl-i nev aña bir na‘l-i şimın olsa ber-cādır

10 Kef-i zer-pāřı dāğ-ı reşkdir her dem dil-i kāna
Nidā-yı dest-i iĥsānı ğacel-fermā-yı deryādır

Penāh-ı ğaşmı zır-i sāye-i şemşiridir ancaķ
Ne dem kim tāb-ı ğahrı berķ-riz-i rüy-ı ğabrādır

Enāma mihr-i luřfi pertev-efzā-yı ‘ināyetdir
Ziyā-yı ‘adli aķtār-ı cihāndan zulm-fersādır

Mehe tār-ı ketāndan perniyān-ı hāle nesc eyler
Nizām-ı ‘adli revnaķ-bağş-ı kār-ı pest ü bālādır

Řerār-ı řu‘le-i şemşir-i āteř-tāb-ı cān-süzü
‘Alev-efrüz-ı ğāřāk-i vücūd-ı cümle a‘dādır

15 Keremkārā zamānıñ revnaķ-efzā-yı ma‘ārifdir
Nigāh-ı iltifātüñ āb u reng-i ři‘r ü inşadır

Ķuluñ Ħaķ mazhar-ı envār-ı feyz-i lā-yezāl itmiş
Ki mızmār-ı hünerde ğāyız-i ķadeĥ mu‘allādır

Perend-i şab‘-ı pākim nesc olunmuş tār-ı ‘irfāndan
Zebānı ğāmemiñ mā‘ü‘l-ğayāt-ı ‘ilme mecrādır

Kerem ķıl bir ru‘ūs ile ķuluñ mesrūr ķıl řāhā
Dil-i efgāra ğulyā-yı emel her dem girih-zādır

Bahārā ref‘-i itnāb it du‘āya eyle ser-āğāz
Felekde zümre-i kerrübiyān te‘mine ber-pādır

20 Ola zīnet-fezā-yı cāh-ı evreng-i cihān-bānı

Meh ü hürşid tā bezm-i sipihre revnağ-efzâdır

21 Ola şeh-bâl-i nuşret-perçem-i mencûk-ı vâlâsı
'Amûd-ı şubh ufukdan her seher tā kim hüveydâdır

Kaside – III

[Bahâriyye]

ve Hüve'l-Mu'izz

Remel: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

پرده برداشت زرخ شاهد زیبایی امل **1**
باز شد از دل من عقده ما لا ینحل²⁸

دانه راز درون سبز شد از شبنم فیض
یافت از رنگ کدر صفحه خاطر صیقل²⁹

اثر نحس همه محو شد از چرخ ائتیشیر
کار برجیس بود در خور بهرام و زخل³⁰

صفحه خاک شد از فیض خدا پر ز نشاط
با بدامن بکشید عاقبت آزار گسل³¹

کشت مرآت دل از گرد کدر صاف چنانک **5**
منعکس گشت در او عارضه مستقبل³²

همه این لطف و عنایت بر بود از یادم
جرعه زهر کدورت که کشیدیم اول³³

یعنی از لطف شهنشاہ معارف پرور
گره راز درون گشت باسانی حل³⁴

کارفرمای جهان حضرت سلطان سلیم
کس ندانست برو مثل سزا جز احوال³⁵

²⁸ “Ümit güzelliğinin şahidi, yanağından perdeyi kaldırdı. Gönlümdeki çözülmez düğüm çözüldü.”

²⁹ “Feyz şebnemi, içimdeki sır tohumunu yeşertti. Gönül sayfası, kederin renginden arınarak parladı.”

³⁰ “Felekte uğursuzluk eseri tamamen yok oldu. Müşteri'nin işi Mirrih ve Zuhâl'e layık oldu.”

³¹ “Gönül, Allah'ın huzur dolu bereketinden kum gibi ufalanarak bir köşeye çekildi.”

³² “Gönül aynası, keder tozundan öyle bir temizlendi ki gelecekteki hadiseler onda göründü.”

³³ “Acı ve keder zehrini yudumlayınca, bütün bu lütuf ve ihsanlar hatırımdan çıktı.”

³⁴ “Yani ilmin dostu, şahlar şahının lütfuyla gönül sırrının bağı kolayca çözüldü.”

³⁵ “Cihanın hükümdarı Hazret-i Sultan Selim'in değerini, gözü şaşı olandan başka bilen yoktur.”

آنکه از خوان عطایاش کثیر است کثیر
از سخا و کرمش بیش قلیل است اقل³⁶

تا که صیبت دهیشش گشت بر آفاق بلند
ماند در دهر همه شهرت حاتم مهمل³⁷

پرورش یابد اگر در کف او ذره بجا است
که گزیند همه در دیده خورشید محل³⁸

خامه تفصیل دهد گر چمن خلقت را
صورت باغ ارم زان بنماید مجمل³⁹

برق تیغش همه با هستی خصمست چنانک
خس و خاشاک که در آتش سوزان بمثل⁴⁰

مندفع چون بشود درد سر حاجتمند
مهر لطفش بر او تا که نساید صندل⁴¹

در حریم خرد موی شکافش هر بار
دعوی تازه سوادى کند عقل اول⁴²

رفع اطناب سخن کن بدعا کوش بهار
مدح او را نتوان کرد افاده بغزل⁴³

ای ز عدل تو بیا جمله نظام عالم
وی ز جود و کرمت تازه گلستان امل⁴⁴

دوستانت همه فرخنده دم خرم باد
دشمن دولت تو باد همه مستاصل⁴⁵

پایه گاه رفیع تو بود هفتورنگ

10

15

19

³⁶ "Sofrasında bahsettikleri öyle çoktur fakat yiğitliği ve cömertliği yanında yine de az kalır."

³⁷ "Onun bahsettiği şeyler gökyüzüne ulaştığı için, yeryüzünde Hâtem'in nâmı beyhûde kalır."

³⁸ "Şayet elindeki zerre parçası yerini bulsa öyle büyür ki güneş ona itibar eder."

³⁹ "Eğer kalem, yeryüzü denen bahçenin yaratılışını yazmaya kalksa; İrem Bağı onun gibi anlatılmaya muhtaç görünür."

⁴⁰ "Onun kılıcının ışığı, düşmanın varlığı için ateşin talaşa karşı durumu gibidir."

⁴¹ "Hastanın baş ağrısının geçmesi için onun lütfü yeterlidir. Başını sandala sürmesine gerek yoktur."

⁴² "Akli herşeye eren kişi (ukalâ), onun kılı kırk yaran ilim sarayında her şeyi yeniden yazmaya çalışır."

⁴³ "Dua ile amel et **Bahar!** Sözü uzatmayı bırak. Onun övgüsü gazel ile ifade edilmez."

⁴⁴ "Ey adaletinden cümle âlemin nizam bulduğu, kerem ve cömertliğinden taze gül bahçesi ümit edilen..."

⁴⁵ "Senin dostların saadet ve safa üzere, devletinin düşmanları ise perişan olsun."

پیش قدر تو بود پست سماک اعزل⁴⁶

Kaside – IV

Hüve

Ramazâniyye Der-Vasf-ı Hazret-i Sultân Selîm Hân

Remel: fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

شد هلال رمضان از افق چرخ پدید
گل عفو از چمن فیض خداوند دمید⁴⁷ 1

پنبه صبح صیام از دل تاریک زدود
شام غم را که ز عصیان همه حاصل گردید⁴⁸

شد ز مرآت امل صورت امید عیان
یاس از دامن امکان همه پای کشید⁴⁹

دل ز امساک چو آینه بود روشنتر
چهره شاهد اعمال چو اسحار سپید⁵⁰

دل از فیض همه طور تجلی گشته
ز فروغ رقم وایه پذیرد خورشید⁵¹ 5

سر سودا زده را نشه چنان واو هلال
که تراود عرق شرم ز جام جمشید⁵²

قامتش را مه نواز لب ایوان سپهر
بهر تقبیل رکاب شه جمجاه خمید⁵³

رونق افزای سریر عظمت شاه سلیم
آنکه از هیبت او خسرو انجم لرزید⁵⁴

⁴⁶ “Senin yüce makamın yedi kat cennet olsun. Yıldız kümelerini meydana getiren yedi yıldız, senin kadrin yanında yer ile yeksân olsun.”

⁴⁷ “Ramzan hilâli, feleğin ufkundan görüldü. Yaratıcının bereket bahçesinden bağışlanma çiçeği baş gösterdi.”

⁴⁸ “Oruç sabahının pamuğu (imsak), karanlık gönülden parladı. İftar için hasret yemeği hazırlandı.”

⁴⁹ “İstek, arzu aynasında ümidin süreti ortaya çıktı. Ümitsizlik ise kudret eteğinden ayağını çekti.”

⁵⁰ “Gönül, imsak vaktinden dolayı ayna gibi parlaktı. Amellerin şahidi olan çehre ise seher vakti gibi beyazdı.”

⁵¹ “Gönlüm, feyzden dolayı Tûr Dağı gibi aydınlandı. Güneş, kalemimin parlaklığından muradını talep etmekte.”

⁵² “Vav harfine benzer hilâlin sevdalı başından ve Cemşid’in kadehinden damlar gibi ter akar.”

⁵³ “Gökyüzünün kenarında ay’ı okşayan boyu, yüce şâhın üzengisini öpmek için eğilir.”

رشحات کف او رشک ده ابر بهار
ذره خاک درش سرمه چشم خورشید⁵⁵

نخل افسرده دل یافت نما از فیضش
ز آفتاب نظرش سبز بود کشت امید⁵⁶

از بهار هم خسرو داراب غلام
بر عروق گل آمال همه رنگ دوید⁵⁷

لأنه مرغ اجل یافت سرش را هر دم
ناوک او ز کمان جانب دشمن چو پرید⁵⁸

چاک گردید همه زهره اعدایش چون
صورت مرگ عیان از دم شمشیرش دید⁵⁹

زیر حکمش همه آفاق بر آسود چنانک
شیر از بره مثال بره از شیر رمید⁶⁰

گر نسیم غضبش صورت نشر آرید
لرزه افتد بدل خصم بداندیش چو بید⁶¹

بگلستان چو شمیم گل خلقش بگذشت
غنچه را رشک بر افزود و گریباتش درید⁶²

از زلال کف احسان عمیش یابد
همه اهل جهان نشه فیض جاوید⁶³

بهل از دست سر زلف سخن را که بهار

10

15

⁵⁴ "Sultan Selim'in azameti, tahtını parlatır. Onun heybeti, dünyayı aydınlatan güneşi titretir."

⁵⁵ "Onun avucundan dökülenler, bahar bulutlarını kışkandırır. Onun kapısının toprağı, güneşin gözünün sürmesidir."

⁵⁶ "Gönlün somuş hurma ağacı, onun feyzinden cân buldu. Onun nazar güneşinden dolayı ümit ekini yeşerdi."

⁵⁷ "Hizmetkârlar sahibi hükümdarın himmet baharından dolayı, ümit gülünün damarlarından renkler saçıldı."

⁵⁸ "Onun yayından düşmana doğru ok çıkınca, ecel kuşunun yuvası her zaman onun başını buldu."

⁵⁹ "Kılıcının ucundan ölümün süreti belirince, düşmanların korkudan ödü patladı."

⁶⁰ "Onun hükmü altında yeryüzü öyle huzur buldu ki kuzunun aslandan ürktüğü gibi aslan kuzudan ürktü."

⁶¹ "Eğer onun gazap esintisi kendi süretini süslerse, kötü düşünceli düşmanların yüreğine bir titreme gelir."

⁶² "Kendi mizacındaki gül kokusunu şayet gül bahçesine bahşederse; goncanın kıskanması artar ve gonca yapraklarını yırtar."

⁶³ "Onun iyilik sadefinin parlaklığından bütün dünya ehli sonsuz feyiz bulur."

قلم آن جا بشکست و بنهایت نرسید⁶⁴

غازه ده دست دعا راز سرشک گلنار
تا رسد فیض اجابت ز خداوند مجید⁶⁵

پادشاهها گل اقبال تو هر دم خندان
تا بود سبز ز فیض تو چمنزار امید⁶⁶ **20**

دیدۀ بخت ز خاک در تو روشن باد
چرخ تا هست منور ز فروغ مه و شید⁶⁷ **21**

Kaside – V

Ramazâniyye-i Diğer Der-Vasf-ı Ân Şâh-ı Ferîdûn-fer
Remel: fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1 Çehre-i şâhid-i rûza çekilip perde-i şâm
Tâḡ-ı ebrûsumı gösterdi hilâl-i Ramazân

Nâḡun-ı çarḡdır eyler dil-i rindânı hırâş
Şanma mâh-ı nev olan bâm-ı sipihr üzre ‘ayân

Ya alıp çengin ele bezm-i ufukda Nâhid
Neş’e-i ‘ıtr-ı gül-i rûzeden olmuş raḡşân

Ya çekip çarḡa ḡazâ beyza-i sîmîn-tuḡrâ
Kişver-i ‘âleme imsâk için itdi fermân

5 Ya meger def’-i şeyâḡine şihâb atmak için
Saḡḡ-ı gerdûnda alıp destine Behrâm kemân

Ya ider emr-i Ḥudâvend ile çarḡ-ı devvâr
Kevne iş’âr-ı şıyâm itmek için ref’-i benân

Görünen kûy-ı sipihr üzre degil ḡavs-i hilâl
Çarḡ ider şâh-ı Ferîdûn-ferre ‘arz-ı çevḡân

Şâh-ı Cem-mertebe Sulḡân Selîm Ḥân ki olur
Ḥâk-i dergâhına rû-mâl selâḡîn-i cihân

Cûy-ı feyzinden olur sebz çemenzâr-ı ümîd

⁶⁴ “Söz zûlfünün başından elini çek **Bahâr!** Zira kalem orada kırıldı ve nihayete ulaşamadı.”

⁶⁵ “Nar çiçeğinin göz yaşı sırrına dua elini ver ki yüce Allah’ın icabet feyzi ulaşsın.”

⁶⁶ “Ey padişah! Senin bereketinden dolayı ümit bahçesi yeşerdikçe, tâlih gülün de daima gülümser.”

⁶⁷ “Kapının toprağından dolayı baht gözü açık olsun. Dünya var oldukça güneş ve ayın parıltısı üzerinden eksik olmasın.”

Bâğ-ı âmâli ider reşha-i desti reyyân

10 İtr-ı ahlâkımnı neşr itse eger peyk-i nesîm
Kûh u şahrâya hevâ her dem olur müşg-efşân

Nâhun-ı luţfi ider ‘uqde-i eşkâli hâll
Gül-i ümmîdi nidâ-yı kefi feyzi hândân

Himmeti olsa zâhîr-i zu‘afâ hâr u hası
Râh-peymâ-yı ‘adem eyleyemez seyl-i kerân

Zür-ı bâzûda olur şîre muķâvim bir mûr
Sâye-i bâl-i megesden rem ider pîl-i demân

Neyyir-i re’y-i cihân-tâbı fûrûğından olur
Cilve-perdâz-ı ‘ayân-dilde olan râz-ı nihân

15 Târ-ı şarşardan ider rişte fetîl-i şem‘a
Cem‘-i ezdâdı murâd eyleyicek şâh-ı cihân

Zerre-i hâk-i deri reşk-fezâ-yı hürşîd
Teşne-i la‘l-i lebi çeşme-i âb-ı hayvân

Şandel-i luţfi ider derd-i humârı zâ‘il
Reşha-i feyzi virir neş‘e-i şad-rıtlı-girân

Âteş-i qahrı eger dehre şerer-pâş olsa
Merkez-i ‘âlem olur reşk-fezâ-yı nîrân

Çek kümeýt-i qalemi semt-i du‘âya ki Bahâr
Sâha-i hilye-i evşâfına yokdur pâyân

20 Tâ ki kandîl-i meh ü mihr vire çarha ziyâ
Hâk-i dergâhı ola sürme-i çeşm-i Keyvân

21 Mihr-i luţfundan olup bendeleri vâye-pezîr
Tu‘me-i tîğı ola zümre-i bed-endişân

Kaside - VI

[Bahâriyye]

Remel: fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1 İtr-pâş oldu zemîne gül-i luţf-i Yezdân
Ebr-i feyz itdi gülistân-ı cihânı reyyân

Oluþ âyîne-i âfâka şafâ şaykal-zen
Levh-i gâbrâdan olur şüret-i ümmîd ‘ayân

Eyleyip kāmı mu'aṭṭar gül-i gülzār-ı ezel
Neş'e pey-der-pey olur cām-ı felekden rīzān

Şubḥ-ı raḥşende-i şavm itdi cihānı tenvīr
Ṭutdı rāh-ı 'ademi zūlmet-i şām-ı 'işyān

5 Dest-i meşşāte virip gāze ruḥ-ı ṭā'āta
Ḳaldı zūlfünde giriftār nihād-ı rıdvān

Olmuş idi gül-i a'māl ḥazān-dīde-i cürm
Ḳıldı pür neşv ü nemā ebr-i bahār-ı ḡufrān

Dīde-i cāna virip nūr fūrūḡ-ı imsāk
Ḳafes-i tenden ider 'ālem-i ḡaybı seyrān

Dehrden ḳıldı izāle zūlemāt-ı günehi
Çekdi eflāke 'alem şu'le-i nūr-ı imān

Feyz-i imsāk virip cism-i nizāra per ü bāl
Eyledi gül-çemen-i ṭāreme 'azm-i ṭayerān

10 Mey-i enfās ḳılıp cāmi'i leb-rīz-i neşāt
Neş'e-i feyz ider cāmlarından leme'ān

Eyleyip zāhid-i bī-rāz ṭā'āmı ḥulyā
Şubḥ tā şām virir dişlerine renc-i fesān

Reng-i bümī gül-i savmı idicek işkeste
Ḳulḳul-endāz-ı sipihr oldı şadā-yı rindān

Nā'il-i gülşen-i ümmīd olur bülbül-i dil
Zīb-i ser-rişte-i ḡuş olsa ne dem verd-i ezān

Hindu-yı zışt günāh ile ḳılıp ṭarḥ-ı nizā'
Şāhid-i ṭā'at eger itse ḥırām-ı mizān

15 Keffe-i ṭā'at idip gülşen-i merkezde ḳarār
Cürm olur ḥaclegeh-i ṭārem-i a'lāya revān

Şavmı ta'zīm için feyz-i ezelden her şeb
Ferş olur gülşen-i dehre gül-i ḥ'ān-ı elvān

Ḳılıp āḡāz-ı temevvüc yem-i feyz-i ezeli
Cilve-pīrā-yı ḥumūd oldı şerār-ı nīrān

Ehl-i keyfi ḡam-ı ma'cūn ḳılıp ḥaste-mizāc
Vird-i derrānıla zikr itmede āyāt-ı Duḡān

İtseler şahñ-ı cevāmi‘de nişimen bir dem
Za‘fdan kalkmağa hergiz bulamazlar imkân

20 Rûz olup şeb-pereveş hacle-nişinân-ı hafâ
Ham-ı zülf-i siyeh-i şebde bulurlar sāmân

Gül-i ihlâşa virip reng sirişk ile enām
Eyleyip gönçe-i gülzâr-ı niyâzı handân

Oldılar cem‘ icâbet-gede-i hâcâta
Kıldılar bâğ-ı du‘â-yı şehi hem-reng-i cinân

Âb-ı rûy-ı ‘azamet Hâzret-i Sulţân Selîm
Zerre-i hâk-i deri efser-i mihr-i tâbân

Zîb-i evreng-i celâdet ki dem-i şemşiri
Hırmen-i hesti-i a‘dâya olur berķ-efşân

25 Âteş-i zulme fûrûz-bend olan dil-ğaste
Sâye-i çetr-i livâsında bulur hırz-ı emân

Eşer-i naķş-ı kadem gibi terāküm itmiş
Âstânında gül-i büse-i şâhân-ı cihân

Cüy-ı feyzinden olur sebz çemenzâr-ı ümîd
Bâğ-ı âmâli ider reşha-i desti reyyân

Nâhñun-ı luţfi ider ‘uķde-i eşkâli hâll
Gül-i ümmîdi nidâ-yı kefi feyzi handân

Himmeti olsa zahîr-i zu‘afâ hâr u hası
Râh-peymâ-yı ‘adem eyleyemez seyl-i kerân

30 Zûr-ı bâzûda olur şire muķâvim bir mûr
Sâye-i bâl-i megesden rem ider pîl-i demân

Şandel-i luţfi ider derd-i humârı zâ’il
Reşha-i feyzi virir neş’e-i şad-rıtl-i girân

Âteş-i qahrı eger dehre şerer-pâş olsa
Merkez-i ‘âlem olur reşk-fezâ-yı nîrân

Bâl-i şarşardan ider rişte fetîl-i şem‘a
Cem‘-i ezdâdı murâd eyleyicek şâh-ı cihân

Kıblegâhâ ‘âlem-efrâz-ı felek-dergâhâ

Ey ki hâk-i qademiñ kuhl-i cilâ-yı a'yân

35 Sînemi kıldı hedef tîr-i ciger-sûz-ı sipîhr
 Qaddimi bâr-ı mihen eyledi mânend-i kemân

Dîde-i dâ'ire-i rızq olup çün merkez
 Qalmadı vüs'at-i taşşîl-i ma'âşa meydân

Qûtdur gam dile h'ân-ı ni'am-ı 'âlemden
 Âhdır maţbağ-ı hâli derûna sāmān⁶⁸

Olsa tebdîl-i ma'îşetle emel cilve-nümâ
 'Alem-i faħrim olur hem-ser-i fark-ı Keyvân

Çek kümeyt-i qalemi semt-i du'āya ki Bahār
 Sâha-i hilye-i evşâfına yokdur pâyân

40 Tâ ki qandîl-i meh ü mihr vire çarha ziyâ
 Şem'-i iqbâline pervâne ola şevket ü şân

41 Mihr-i luţfundan olup bendeleri vāye-pezîr
 Tu'me-i tîğî ola zümre-i bed-endîşân

Kaside – VII

Hüve

Bahâriyye

Müctes: mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Fezâ-yı bāğ-ı cihānı pür itdi ebr-i bahār
 Giyindi cāme-i sebz ü zümürredîn kuhsār

Hülâşa 'âlem-i gābrāyı şavlet-i deyden
 Hücüm-ı taraf-ı çemen kıldı leşker-i āzār

Döşendi dāmen-i hāmūna perniyân u perend
 Çemende sebz-i varağdan per açdı serv ü çenār

Kenār-ı cūda demîde benefşe tāze vü ter
 Çü haţî-ı tāze-i müşgîn-i 'arîz-ı dildār

5 Olup basîṭ-i sipihre ruṭûbet evc-pezîr
 Mecerre dūşuna kıldı qabā-yı sebzi şi'ār

Zihî neşâṭ-ı dü-bālâ ki kıldı bu demde
 Hilâl-i 'id daği ref'-i burqa'-i ruhsār

⁶⁸ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

Bütân-ı mehveş-i şîrîn-edâlar eylerler
Neşât-ı ‘îd ile şahñ-ı çemende geşt ü güzâr

Kemâl-i şafvet-i feyz-i bahârdan cûlar
Cemâl-i şâhid-i meh-rûya oldı âyinedâr

Edâ-yı dil-keş-i dildâr-ı hoş-hırâm gibi
Çemende serv ider nâzikâne bir reftâr

10 Olup bedîd hevâda o deñlü neş’e-i mey
Ki şaḥ-ı ‘âlem-i ğabrâda kalmadı hüşyâr

Şahîfe-i varaḥ-ı gülde kaḥre-i şebnem
İder huy-yı ruḥ-ı zîbâ-yı dil-beri iş’âr

Çerâĝ-ı lâleyi ikâda dühn-i bādâmı
Mişâl-i jâle döker gülsitâna ebr-i bahâr

Fezâ-yı bâĝ u çemende terâne-i murgân
Dil-i hazîne sürür u neşât ider işâr

O demde naĝme-i dilkeş-edâ ile gördüm
İderdi midḥat-i şâhî konup gül üzre hezâr

15 Ne şâh şâh-ı cihândâr-ı tâc-baḥş-ı mülük
Ki oldı ḥâk-i deri naḥş-ı büseden gülzâr

İdeydi Rüstem eger derk vaḥt-i mes’ûdun
Olurdu raḥş-ı felek seyr-i şâha ğâşiyedâr

Melâz u melce’-i ‘âlem girih-güşâ-yı umûr
Şeh-i keremver ü deryâ-nevâl-i feyz-âşâr

Hilâl-i ‘îd kıyâs itme raḥşı pâyinden
Kopardı na’lini atdı felekde tutdı qarâr

Derinde ḥalkâ-i bîrûn mihr-i enverdir
Sühâ sûtûn-ı revâḥ u kuşûruna mismâr

20 Hadeng-i sîne-şikâf-ı şehenşehi ‘Anḳâ
İşitdi ḥavfdan itdi verâ-yı Kâf’a firâr

Ğıyâş-ı merdüm-i bî-kes yegâne-i devrân
Der-i felek-ḥaşemi melce’-i şıĝâr u kibâr

Meh-i sipihr-i celâlet ki devr-i ‘adlinde
Cihâniyâna felekden irişmedi âzâr

Beyâz-ı cebhe-i esbi hamîr-i mâye-i şubḥ
Fürûğ-ı ‘arîzî eyler cihânı pür-envâr

Şehenşehâ reşehât-ı şehâb-ı feyziñ ider
Hemîşe gönçe-i ḳalbi şüküfte çün ezhâr

25 Hücüm-i leşker-i ğamdan ḥarâbdır ḥâlim
Ḥam itdi ḳaddimi bâr-ı küdüret ü âzâr

Dirîğ olmadı münḥall ‘uḳde-i emelim
Fezâ-yı rûşen-i ‘âlem hep oldı dîdeme târ

Ne dem ki seyr-i gülistâna ‘azm eylerisem
Gözümde serv çü tîr ü ‘urûḳ-ı güldür ḥâr

تسيل عبرتي في الوجه كالعقار وما
يزول هم فوادي يزيد بالافكار⁶⁹

تزيب قلبي الاحزان من لظى الآمال
انوح طول ليال بشدة الاكدار⁷⁰

30 Cihânda sâye-i luṭf-ı ‘amîm-i şâhîde
İrişdi maḳşad u me’mülüne şığâr u kibâr

Dirîğ ider baña ḳurş-ı meh ile mihri felek
Ne dem ki ma‘raż-ı ḥâcetde ‘arż idem nâhâr

Esîr-i ḳayd-ı emel oldum eyle luṭf u kerem
Bu ‘idde ḳuluñ eyler helâk ğam-ı efkâr

Nigâh-ı luṭf u mürüvvet ne dem ki görse gedâ
Ḥuşûl-i kâma recâ vü niyâz ider her bâr

Keremverâ bu ḳuluñ ḳaldı maṭlabından dūr
Teraḥḥum eyle kerem ḳıl düşünmeden ḳurtar

35 Çerâğ ḳıl bu faḳîri ru’ûs ile şâhâ
Ḥarâb ḳıldı esâs-ı vücûdumu ekdâr

Yeter niyâz Bahârâ du‘âya ḳıl âğâz
Ḥulûş-ı ḳalb ile naḳd-i sirişkiñ eyle nişâr

⁶⁹ “Gözyaşı, ilaç gibi yüzüme akıyor. Kalbimdeki sıkıntı, düşüncelerin etkisiyle sürekli artmakta.”

⁷⁰ “Hüzün, gönlümün isteklerini aleviyle eritiyor. Kederin vermiş olduğu şiddetle gece boyu feryat ederek ağlıyorum.”

Be-ḥaḫḫ-ı Seyyid-i kevneyn ü āl-i aṭhārı
Be-cāh-ı *ṣāniye işneyi izhümā fi'l-gār*⁷¹

Be-ḥaḫḫ-ı ḥazret-i Fārūḫ u 'izz-i Zü'n-nüreyñ
Be-ḥazret-i şeh-i Düldül-süvār-ı iḥsānkār

Ola livāsına merḳüm āyet-i nuşret
Şikest-i savma ola tā hilāl-i 'id medār

40 İlāhī düşmen-i bedḥ'āhını müdām eyle
Zelil ü ḥ'ār u giriftār-ı ḳayd u bend-i isār

41 Serir-i cāh u celālinde eyleyip dā'im
Ḳarir-i didesin eyle fütüh ile her bār

Kaside - VIII

[Bahâriyye]

Kasîde-i Diğer

Muzârî: mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

هر کس که دل بدست تو شاه جهان دهد 1
دست از جهان کشیده بپای تو جان دهد⁷²

هر ذره که در کف تو یافت تربیت
صد بار رشک بر دل مهر جهان دهد⁷³

برداشت بوی خلق تو باد صبا مگر
هر جا که بگذرد همه بوی جنان دهد⁷⁴

از بسکه نقش بوسه در او روی هم فند
خاک در تو رشک بهر گلستان دهد⁷⁵

بگشاید از نسیم عطایت گره ز دل 5
فیضت حیات تازه بدل مردگان دهد⁷⁶

از سطح چرخ گشته هویدا هلال عید
تا بوسه بر رکاب تو شاه جهان دهد⁷⁷

⁷¹ "İki kişinin ikincisiydi, her ikisi de mağaradaydı." Bu ibare, Tevbe Süresi'nin 40. âyetinden alıntılanmıştır.

⁷² "Her kim, cihan şâhına gönül verirse, bu dünyadan el çekip senin yoluna cân verir."

⁷³ "Senin avucunda yetişen zerre, dünya sevgisi ile dolu gönlü yüz defa kıskandırır."

⁷⁴ "Saba rüzgârı kazârâ senin kokuna dokunsa, geçtiği bütün yerlere cennet kokusu verir."

⁷⁵ "Öyle ki öpücük izi onda aşikâr olsa, kapının toprağı gül bahçesini kıskandırır."

⁷⁶ "Senin bağışlama esintin sayesinde gönldeki düğüm çözülür. Feyzin, ölmüşlere yeni bir hayat verir."

جوزا غلام درگه گردون جناب تست
بسته کمر ز بندگیت تا نشان دهد⁷⁸

شمشیر تو که همچو بهار است برق بار
هر دم نهال عمر عدو را خزان دهد⁷⁹

زانرو که خامه مدح ترا زبان گرفت
تا حشر بوی مشک همه نیستان دهد⁸⁰

از چشمه سار دیده خود آب بره را
از قهر پنجه تاب تو شیر ژیان دهد⁸¹

10

در بابت رشک بر دل داراب میدهد
هر بنده حقیر تو حکم کیان دهد⁸²

بر کشت زار هستی خصمت بجای آب
شمشیر آبدار تو برق جهان دهد⁸³

در عهد عدل و داد تو هر بار روزگار
در مهد امن عالمیان را امان دهد⁸⁴

یابد مراد دل همه قدّ چو تیر من
از بار غم نشان ز شکل کمان دهد⁸⁵

یا راب چگونه کتم کنم حال زار خویش
اشکم خیرگزین همه راز نهان دهد⁸⁶

15

دود دلم بعالم بالا چو سر کشد

⁷⁷ "Feleğin ufkundan bayram hilâli doğduğunda, üzengini öpmek için padişah dünyayı verir."

⁷⁸ "İkizler (takım yıldızı), senin yüce dergâhının kuludur. Kulluğunu göstermek için nişan olarak kemer bağlamış."

⁷⁹ "Senin kılıcın bahar gibi yıldırım yüklüdür. Her zaman düşmanın ömür ağacına hazâni yaşatır."

⁸⁰ "Kalem, senin övgünü dile getireceği için bütün kamışlık kıyamete kadar misk kokusu verir."

⁸¹ "Gözünden yaş akıtan kuzu, senin pençenin kudretinden kükreyen aslana dönüşür."

⁸² "Senin kapı kulların, Dârâb'ın gönlünü kıskandırır. Hakir olan kulların ise Keyân'ın hükmünü verir."

⁸³ "Düşmanın varlık tarlasına su yerine, senin kılıcının ışığını verir."

⁸⁴ "Senin adaletli karar veren mahkemelerin her zaman huzur yatağında âleme güven verir."

⁸⁵ "Her endam (boy), benim okum gibi gönlünün muradını bulur. Gam yükünden dolayı yay şeklinde görünür."

⁸⁶ "Ey Allâh'ım! Perişan hâlimi nasıl gizleyim? Göz yaşlarım bütün sırrımı ifşâ ediyor."

آتش همه بخرم نُه آسمان دهد⁸⁷

خیزد نوای ناله ز رگهای من چو نار
مضراب غم چو چنگ دلم را فغان دهد⁸⁸

طی کن بهار شکوه دلسوز خامهات
سوزد اگر که حال تو شرح و بیان دهد⁸⁹

نقد سرشک از ته دل ریز تا خدا
تیر دعوات را ز اجابت نشان دهد⁹⁰

شاهها بدوستان تو بادا زمانه عید
دشمن بزیر سم ستور تو جان دهد⁹¹ **20**

بر شقه لوأ تو بادا نگار نصر
فتح و ظفر بدست تو ایزد عنان دهد⁹² **21**

Kaside - IX

[Bahâriyye]

Müctes: mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

سحر گهان که شکیب از برم گرفتار کنار
بروی دل در صحبت گشود ناله زار⁹³ **1**

جهانیاں همه با یکدیگر ز خورد بزرگی
نوای زمزمه بنواخت همچو موسیقار⁹⁴

من و فغان دل زار گوشه غاری
چو چشم ماتمیان فراق تیره و تار⁹⁵

گهی بخویشتن از بیخودی همیگفتم
که ای زساده دلها خویش در آزار⁹⁶

⁸⁷ "Gönlümün dumanı gökyüzüne yükseldikçe dokuz kat semanın harmanını ateşe veriyor."

⁸⁸ "İniltirerim, damarlarımdan tel gibi kalktı. Keder mızrabı, gönlümün çengi gibi figân verir."

⁸⁹ "Bahâr! Kaleminin gönül yakan şikâyetlerini bitir. Eğer senin hâlini beyan ederse yanar."

⁹⁰ "Göz yaşı nakdini gönlünden at ki Allah, senin dua okuna cevap için hedef gösterebilir."

⁹¹ "Ey şâh! Dostlarına bugün bayram olsun. Düşman, senin bineğinin tırnağı altında cân versin."

⁹² "Senin bayrağın, zaferin nişânesi olsun. Fetih ve zafer, senin elinle at sürsün."

⁹³ "Seher vakti, sabır bana veda ettiğinde; sohbet kapısı gönlüme inleyerek açıldı."

⁹⁴ "Cihan halkının tamamı, mûsikal (miskal) çalıp nağmeler söyledi."

⁹⁵ "Ben ve inleyip feryat eden gönlüm bir mağara köşesinde, ayrılıktan yas tutanların gözü gibi karanlıkta kaldık."

ز فرقت گه زاری که نیست یک دوست
در اشتیاق که زاری که نیست یک یار⁹⁷

5

جهان بطفل وفائی نگشته آبستن
وگر شده نشد از حیاط بر خوردار⁹⁸

نخست کارگه معمار دهر را در ساخت
میان ما و طرب کرد آهنین دیوار⁹⁹

من اینچنین بخود اندر حدیث گر در من
در آمد آن صنم سروقد لاله عذار¹⁰⁰

بعارضی که اگر برقعش حیانشود
هزار طور برادر زیبا به یک دیدار¹⁰¹

لبی چنانکه بهر خنده مصر مستی را
هزار گونه زلیخاصفت نهد به کنار¹⁰²

10

گشاد لب ز پی پرسش عتاب آلود
دلی ز جام تلافی کرشمه باده گسار¹⁰³

بخنده گفت که ای کوه در دناکی و چند
غم زمامه کنی وقت سینه افکار¹⁰⁴

دو روزه عمر غنیمت شمار کین ساقی
نمیدهد بکسی ساغر حیات دو بار¹⁰⁵

به جلوه آمد با آب و تاب شاهها عید
گرفته راه عدم خار محنت و آزار¹⁰⁶

⁹⁶ "Bazen bilinçsizce kendimle konuşuyordum. Ey bilgisizlikten gönlü cefada olan..."

⁹⁷ "Bir tek dostunun olmadığı bu ayrılık diyârında, bir yârin yok, kime kavuşmak için ağlıyorsun?"

⁹⁸ "Cihan, vefa çocuğuna hâmile kalmadı. Eğer kaldıysa bile, o çocuk hayattan nasibini almadı."

⁹⁹ "Usta (Allah), dünyayı yarattığında, bizimle mutluluk arasına demirden bir yuva yaptı."

¹⁰⁰ "Ben bu hâlde kendimle konuşurken servi boylu, lâle yüzlü bir dilber çıktı."

¹⁰¹ "Eğer yüzünde utanç burkası olmasa, bir bakışla bin Tûr Dağı ayağa kalkar."

¹⁰² "Öyle bir dudak ki gülümsemesi, binlerce Züleyhâ'yı bir kenara koyar."

¹⁰³ "Bana hesap sormak için kızgın bir şekilde ağzını açtığında, benim gönlüm onun işveli konuşmasından sarhoş oldu."

¹⁰⁴ "Gülerek 'Ey dertli dağ.' dedi. Yorgun gönlünde zamanın kederini ne kadar tutacaksın?"

¹⁰⁵ "İki günlük ömrü ganimet bil. Çünkü bu sâki, hayat şarabını kimseye iki defa vermez."

15
بیار باده که در روزگار هجر دلت
زدوریت نکشید آنچه میکشیم زخمار¹⁰⁷

ز جای جستم و آنکه به مجلس آوردم
می بر رنگ عقیق و بنوی مشک تثار¹⁰⁸

می چنانکه نوسید بنام زهر اجل
برات راحت رنجور و صحتت بیمار¹⁰⁹

صدای بالش بخشد نوید عمر ابد
عقاب مرگ اگر تر کند از و منقار¹¹⁰

بطعم جان بستاند به نشه جان بخشد
سرشته اند تو گوپی زوصل و فرقت یار¹¹¹

20
می که چون زسر شیشه پنبه بر گیری
زند زجوفش فواره وار جوش انور¹¹²

چو عکس صفوتش افتد بخاک پنداری
زمین مقابل خورشید گشته آینه دار¹¹³

چو از نسیم صراحی گل پیاله شکفت
چمن چمن گل حسنن دمید بر رخسار¹¹⁴

زدود صفحه پر زنگ خاطر دلحور
زفیض لطف شهنشاه گشت پر انور¹¹⁵

¹⁰⁶ “Ey şâh! Bayram hilâli bütûn ihtişamıyla görünür oldu. Sıkıntı ve dert dikenî, yolculuk yolunu tuttu.”

¹⁰⁷ “Bâde getir çünkü ayrı kaldığımız dönemde, bizim sarhoşluktan çektiğimizi senin gönlün ayrılıktan çekmedi.”

¹⁰⁸ “Yerimden sıçrayıp kalktım ve hemen meclise akik renkli ve Tatar miski kokulu bir şarap getirdim.”

¹⁰⁹ “Öyle bir şarap ki dünyanın zehri ve tatsızlıklarına karşı, rahatsızlığını gidermek ve sağlığına kavuşmak için bir berat.”

¹¹⁰ “Ölüm kartalı eğer o şaraptan içerse, kanadının sesi ebedî hayatın müjdesini bağışlar.”

¹¹¹ “Tatlı bir şekilde cân alır ve mutluluğa cân verir. Sanki onu, yârin vuslat ve ayrılığından yaratmışlardır.”

¹¹² “Öyle bir şarap ki eğer şişenin başından tıpayı alırsan, içinden fişkırırcasına ışıklar saçar.”

¹¹³ “Onun niteliklerinin yansıması toprağa düşünce; yeryüzü, güneşin karşısında ayna tutuyor sanırsın.”

¹¹⁴ “Testiden gelen esintiden dolayı kadeh gül açtı. Demet demet güzellik onun yanağında gül açtı.”

¹¹⁵ “Kederli gönlümüzden pası kaldırdı, şâhlar şâhının lütfunun bereketinden gönül aydınlandı.”

سپهر ملت دولت جهان جاه و جلال
محیط عزشرف بحر جود و کان وقار¹¹⁶

خدایگان جهان شه سلیم خان که کند
ملک بطوف حریمش مدام استظهار¹¹⁷

25

زهی برونق عدل تو عالم آبادان
زرشحه کف تو شرمسار ابر بهار¹¹⁸

بجنب جاه تو چون چرخ دم زرفعت زد
سرش بجیب عدم باز رفت دائره وار¹¹⁹

بلی کسی که انا لحق زند بملک وجود
یقین که شحنه غیرت سرش کشد بردار¹²⁰

زبارگاه جلالت چو عدل برپا خواست
پی مرمت این خاک توده بناوار¹²¹

30

بخنده مرحمتت گفت کای باسحقاق
بنای قصر خراب زمانه را معمار¹²²

برای جغد که بیخانمان نیارد زیست
خزانه دل اعدای دولتش بگزار¹²³

اگر مدایح خلقش ادا کنم گردد
سواد شعرم چون زلف یار عنبر بار¹²⁴

وگر زخشم تو رانم سخن سخن لرزد
چنانکه گنج معانی برون قند ز اشعار¹²⁵

¹¹⁶ "O, milletin ufku, görkem ve azamet dünyasının saadeti; yücelik sahibi, cömertlik denizi ve mütevazilik madenidir."

¹¹⁷ "Dünya, cihan padişahı Sultan Selim Han'ı tavaf için daima onun etrafında döner."

¹¹⁸ "Senin adaletinin ışığından dünya mâmur hâle gelir. Avucundan dökülenlerden bahar bulutu utanır."

¹¹⁹ "Felek, senin büyüklüğün karşısında yücelikten dem vurduğunda; başı döne döne yokluğa doğru yöneldi."

¹²⁰ "Evet, biri mülkün sahibine "Ben Hakk'ım." derse, yiğitlik bekçisinin onu başını dâr ağacına çekmesi kesindir."

¹²¹ "Senin yüce makamında adalet ayağa kalktığında, usta gibi toprak yığınına mâmur eder."

¹²² "Senin merhametin gülerek, 'Zamanın bu harâbe sarayını inşâ eden mimar sensin.' dedi."

¹²³ "Harâbede yaşayan baykuşlar gibi, devlet düşmanlarına yıkık bir gönül bırak."

¹²⁴ "Eğer onun yaratılışının methini yerine getirirsem, şiirim yârin anber kokulu saç gibi kararır."

جهان معدلت روح انوری و ظہیر
بمدح خوانی من گر کنند استظهار¹²⁶

35 بیاسبانی درگاہت افتحار کنم
نگویمت کہ مرا همچو غیر عزت دار¹²⁷

ولی بہار دل افکار خستہ منتظر است
کہ تا دہندش در حضرت تو رخصت بار¹²⁸

چو اندر آید و بوسد زمین عز و شرف
بگو بچرخ کہ بر خیز و جا بدو بگذار¹²⁹

مدانش همچو دگر شاعران کهنہ فروش
کہ رخت مردہ فروشدن بر سر بازار¹³⁰

کلام او ہمگی وحی منزلست ولیک
نہند پنجر دانش ہمی لقب اشعار¹³¹

40 بعلم و دانش نستایمیش کہ میدانم
در این زمانہ بود علم عیب و دانش عار¹³²

ہمیشہ تا کہ درین کارگاہ خلعت عمر
زمانہ بافت از تار و پود لیل و نہار¹³³

42 قباہی جاہ تراکش بقا بود نساج
خلود پود بود از دوام بادا تار¹³⁴

SONUÇ

Sultan III. Selim dönemi şairlerinden Ali Bahar Efendi, hâmisinin tahta çıkışıyla birlikte Bahariye ve Ramazaniye kasidelerini telif ederek

¹²⁵ “Ve eğer senin gazabından bahsedersen söz titrer. Tıpkı mana hazinesinin şirden ayrı kaldığı gibi.”

¹²⁶ “Enveri ve Zahir’in adalet dünyası, benim methiyemi tasdik eder.”

¹²⁷ “Senin dergâhının bekçiliği ile iftihar ederim. Sana, “Beni de başkaları yücelt.” demem.”

¹²⁸ “Ancak **Bahâr**’ın yorgun efkârlı gönlü, huzura çıkmak için senin fermandı ümit eder.”

¹²⁹ “Huzura çıkıp yüce ve şerefli makamı öpünce, feleğe söyleyin ayağa kalksın ve bana yer versin.”

¹³⁰ “Onu pazarda kefen satan, eskici şairler gibi görme.”

¹³¹ “Onun sözü inen vahiy gibidir ama ilme açılan pencereye şiir derler.”

¹³² “Onu ilmi ve bilgisi ile övmüyorum. Çünkü bu devirde ilim ayıp, bilgi ise kusur.”

¹³³ “Ömür gömleği giydirilen bu dünyada, zaman; gece ve gündüzü yarattığı sürece...”

¹³⁴ “Senin yücelik kaftanını koruyan yaratıcıdır. Bu yüzden bu kaftanın ipleri sağlamdır.”

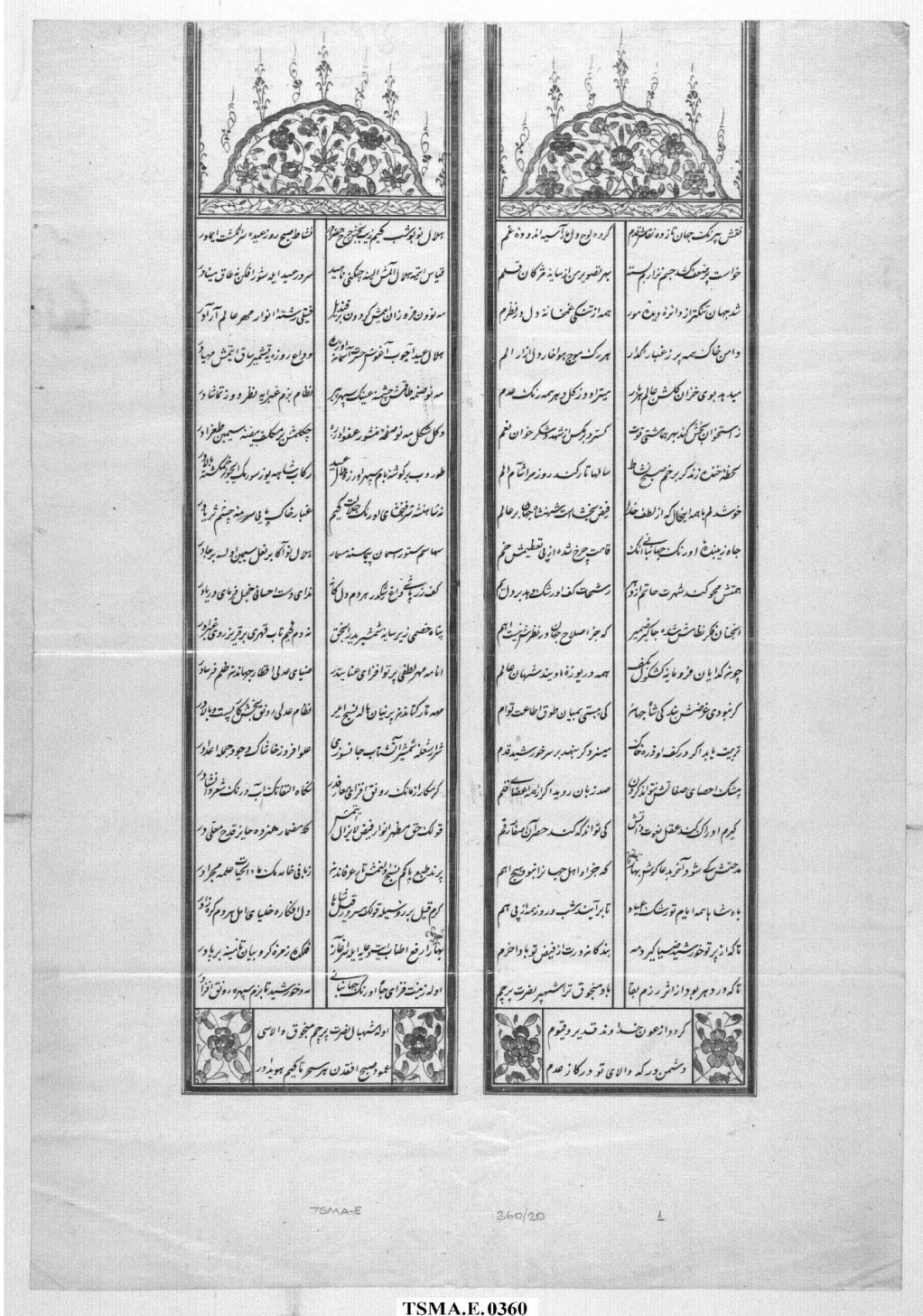
memdûhuna sunmuştur. Klasik nazmın tesirinde kaleme alınan bu kasideler, hem dil ve üslûp hem de muhteva bakımından seleflerini aratmayacak niteliktedir. Nitekim şairin aruz veznini şiirine tatbik etmedeki başarısı, bahar temalı manzumelerinde tabiatı son derece canlı ve estetik bir şekilde dile getirmesi, Sebk-i Hindî üslûbunun da etkisiyle yeni teşbih ve mübalağa örneklerini kasidelerine dâhil etmesi bunun açık bir göstergesidir. Yine Farsça kaleme aldığı kasidelerinde hâmîsi Sultan Selim'i değerlendirmeye tâbi tuttuğu kısımlar, onun Fars diline olan vukûfiyetini göstermesi açısından da ilgi çekicidir. Ali Bahar Efendi'nin bahsi geçen kasideleri, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivinde kayıtlı belgeler içerisinde yer alır. Daha önce bir vesileyle şairin Türkçe kasidelerinden beşi tarafımızca neşredilerek ilim âlemine tanıtılmıştı. Yapılan yeni araştırmalar neticesinde şairin sadece Türkçe değil Farsça kasideler de telif ettiği anlaşıldı. Bu kasidelerin beşi Farsça, dördü ise Türkçe idi. Dolayısıyla bu yazı, birinci makalenin devamı niteliğinde olup, Ali Bahar Efendi'nin kalan şiirlerinin neşrine yönelik kaleme alınmış oldu. Özellikle biyografik kaynaklarda şairin eş'ârına yönelik herhangi bir kaydın olmaması, onun şair kimliğine ilişkin hüküm vermeyi güç hâle getirmekteydi. Bu bağlamda söz konusu yazı silsilesinin, şairin edebî hüviyetini teşhir edeceği de bir gerçektir.

KAYNAKÇA

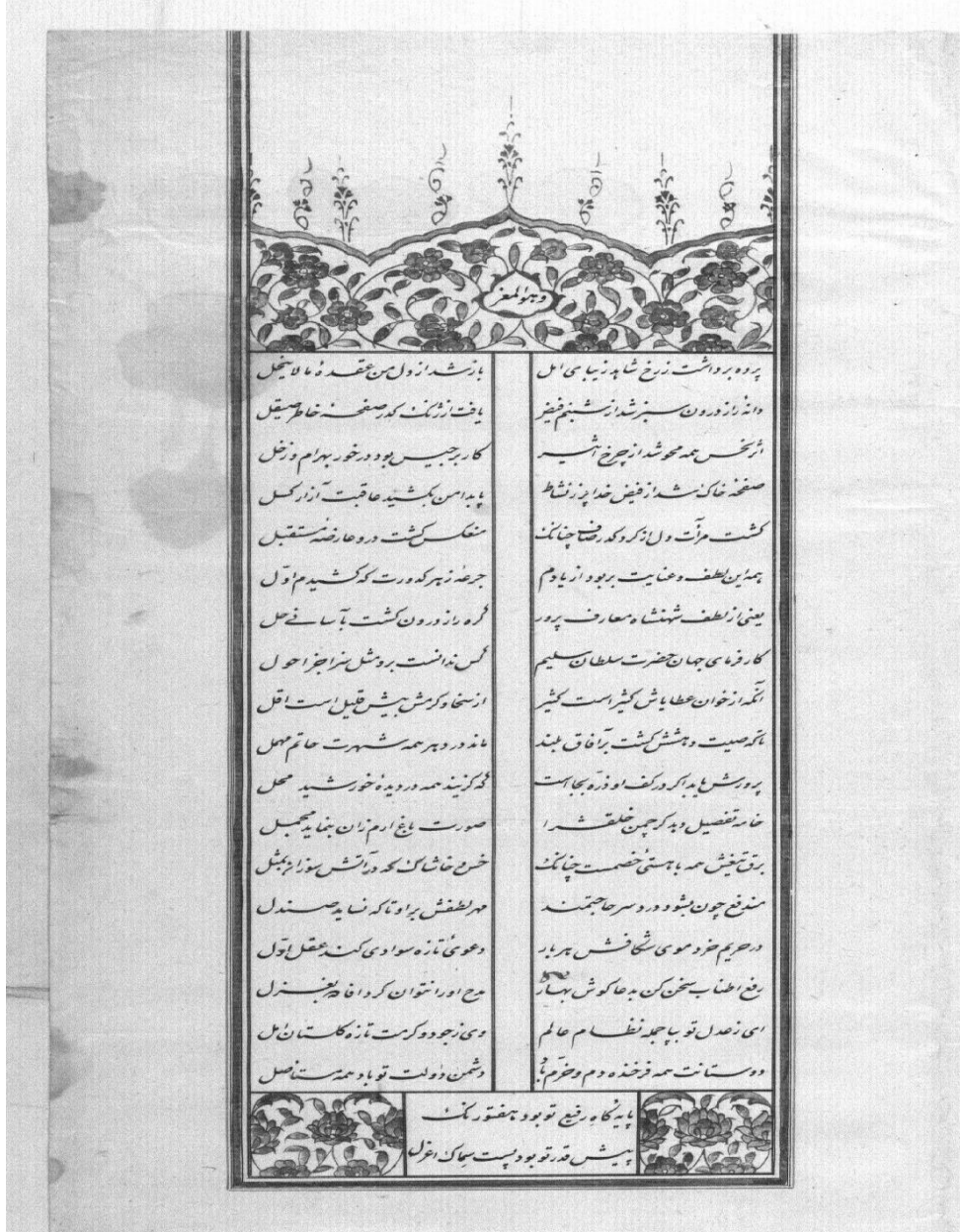
- AKKUŞ, M. (2006). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Edebî Türler ve Tarzlar*, Ankara: Fenomen Yayıncılık.
- AYDEMİR, Y. (2001). “Bahâriyye”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, Ankara: AKM Yayınları.
- AYDEMİR, Y. (2002). “Türk Edebiyatında Kaside”, *Bilig*, Sayı: 1, s.s. 133-168.
- BAŞ, İ. (2019). “Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Arşivlerin Oluşumu ve Türk Arşivlerinde Araştırma Hizmetleri”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 64, s.s. 39-68.
- BİLKAN, Ali F. (2009). “Sebk-i Hindî”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 36, s.s. 253-255.

- CANIM, R. (2012). *Divan Edebiyatında Türler*, Ankara: Gafiker Yayınları.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed; DİLÇİN, Cem; ALPARSLAN, Ali; İPEKTEN, Haluk (2011). *Türk Şiiri (Divan Şiiri)*, Ankara: TDK Yayınları.
- DURSUNOĞLU, H. (2003). “Klasik Türk Edebiyatında Ramazan Konulu Şiirler”, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 22, s.s. 9-29.
- EREN, H. (2019). “Sosyal Hayata Bakan Yönüyle Nedîm’in Ramazâniyyesi Üzerine Bir İnceleme”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, Sayı: 10, s.s. 147-164.
- ERKUL, R. (2013). “Mizah Bağlamında Sabit ile Nedim’in Ramazaniyeleri,” *CBÜ SBE Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, s.s. 446-456.
- ERTAN, M. Emin (1995). *Divan Edebiyatında Ramazaniyyeler Üzerine İncelemeler*. Trakya Üniv. SBE. Yayınlanmamış Dr. Tezi. Edirne.
- İPEKTEN, H. (2010). *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KALENDER, A. (2002). *Taze Can Buldu Cihan, Osmanlı Şiirinde Bahar*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- SARAÇ, M. A. Yekta (2011). *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye*, İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.
- TÜRE, M. Mehmet (2003). *Divanlardaki Bahariyye Başlıklı Kasideler*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- UZUN, M. İsmet (2007). “Ramazâniyye”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 34, s.s. 439-440.
- ÜNVER, İ. (1988). “XIX. Asır Divan Şiiri”, *Ankara Üniversitesi DTCE Dergisi*, Cilt: 32, s.s. 131-140.
- YEKBAŞ, H. (2012). “Ramazanı Divan Şiiri Metinlerinden Okumak”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 6, s.s. 173-230.
- YILDIRIM, İ. (2020). “Ali Bahar Efendi’nin Sultan III. Selim’e Sunduğu Bahâriyye Kasideleri-I”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, s.s. 571-606.

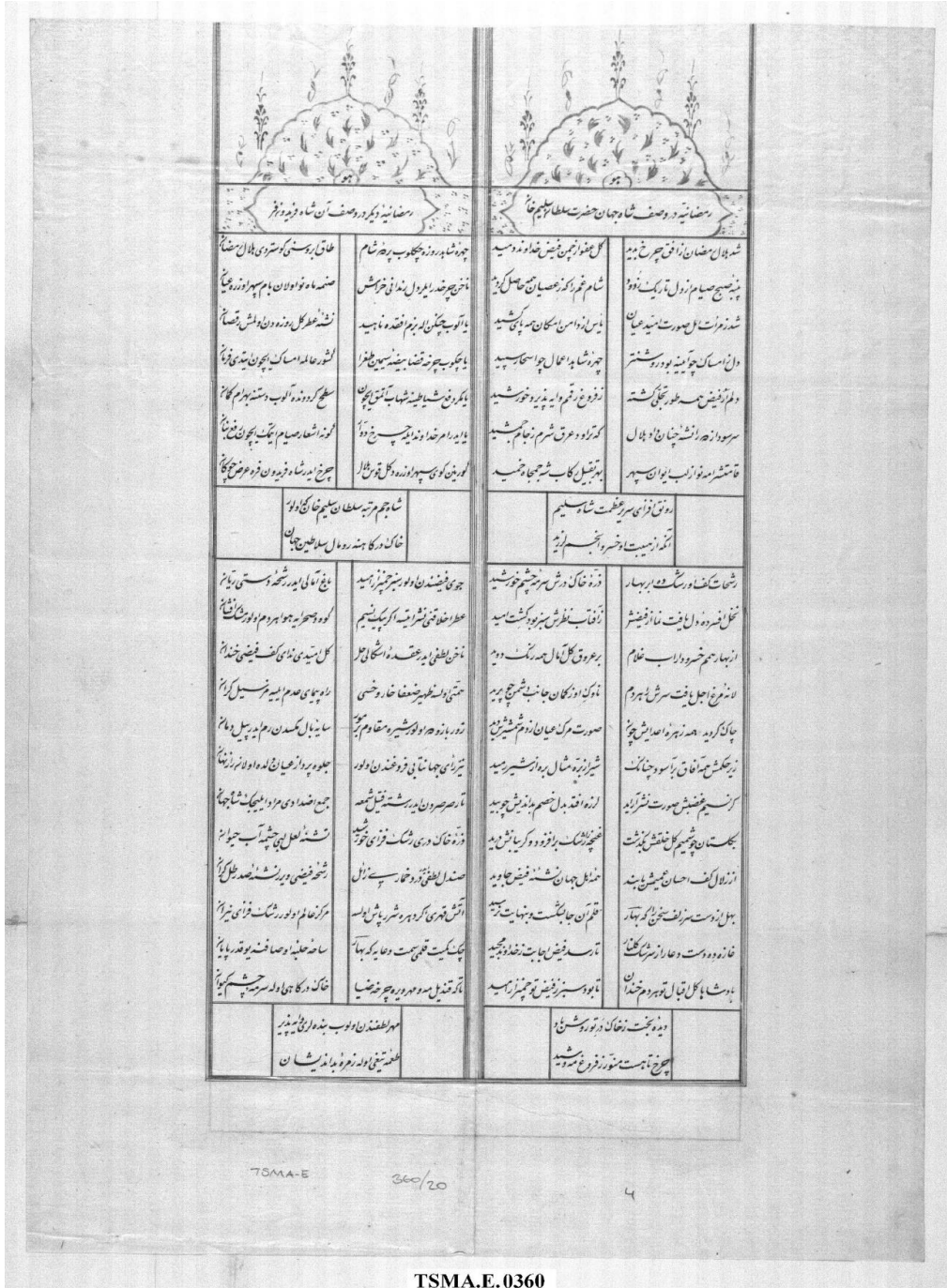
Ekler
Kaside I-II

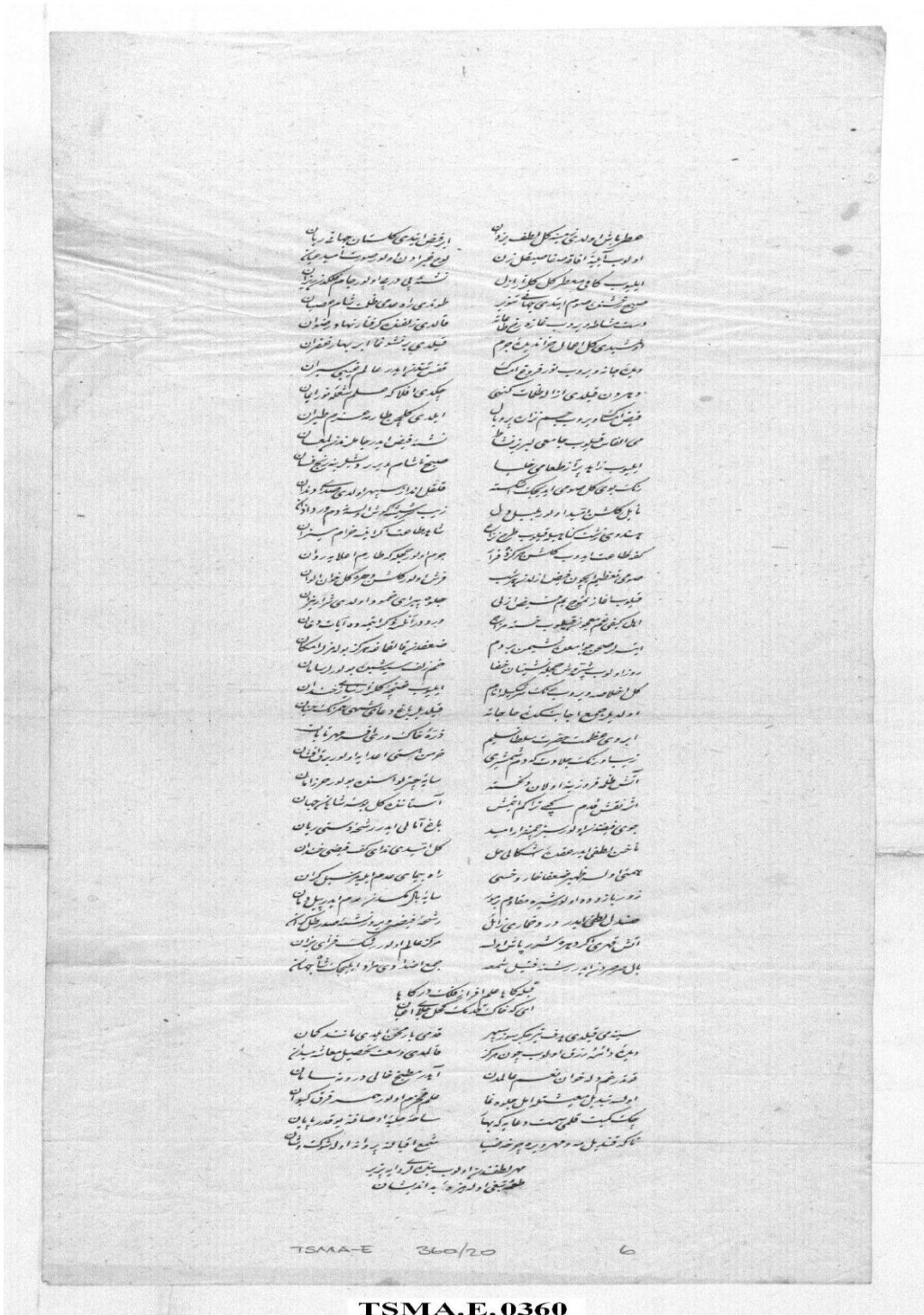

Kaside – III

Kaside IV-V

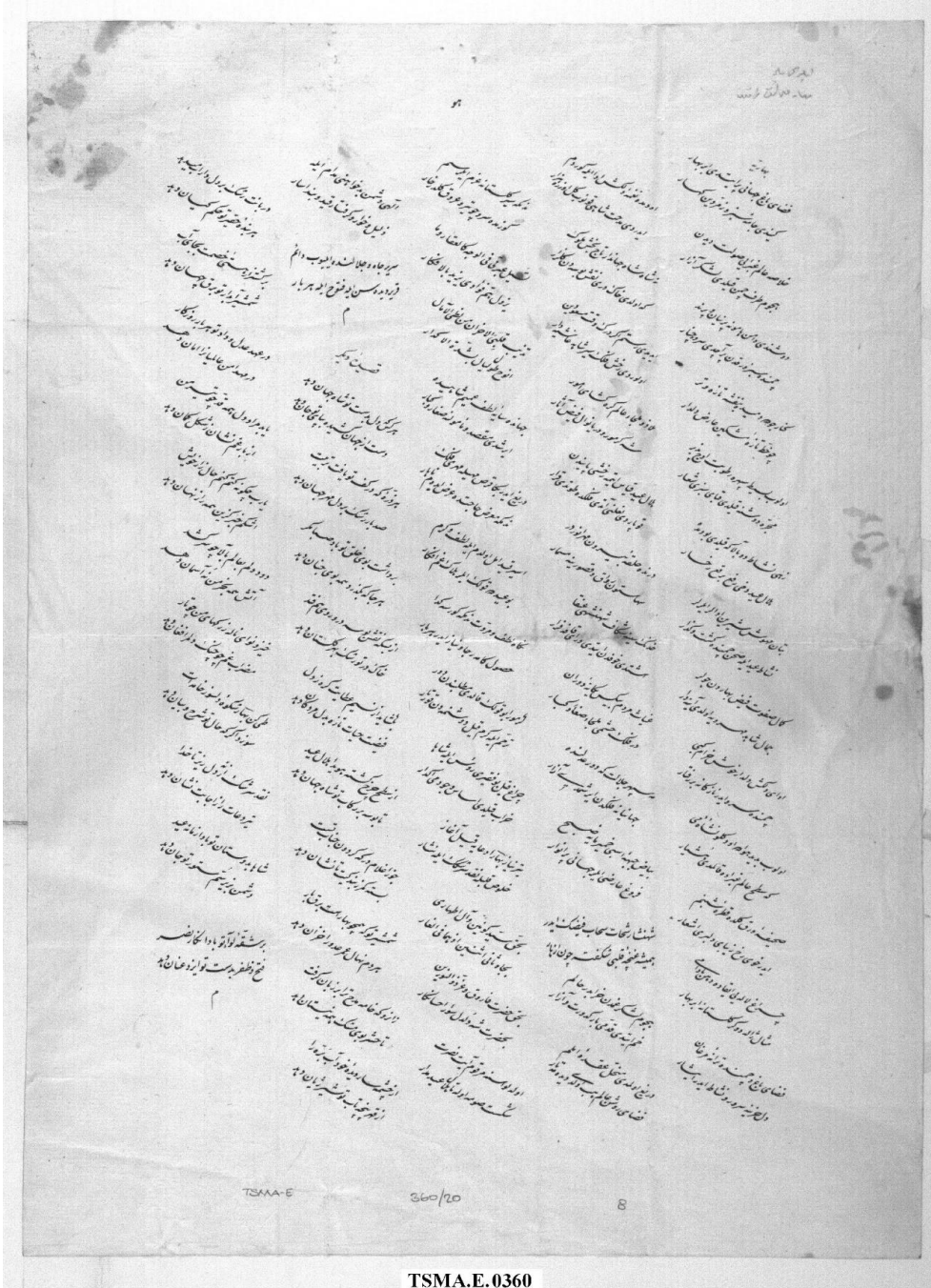

TSM.A.E. 260/20

TSM.A.E. 0360

Kaside VII-VIII

Kaside - IX

